

MAX ROQUETA

LA RÒSA BENGALINA

Fadariá

Amistats Max Rouquette

Dreches de reproduccion / Dreches de representacion

Tota reproduccion d'aquesta òbra per de tòcas comercialas es interdicha sens acòrdi dels avents drech e de l'associacion *Amistat Max Roqueta*, que deu tanben èsser assabentada de tota representacion publica de la pèça.

Droits de reproduction / Droits de représentation

Toute reproduction de cette oeuvre à des fins commerciales est interdite sans l'accord des ayants droit et de l'association Amistats Max Rouquette, qui doit être également informée de toute représentation publique de la pièce.

Contact : Jean-Guilhem Rouquette : 06 25 39 12 57

asso@max-rouquette.org

PERSONATGES

La vòtz
Lo mercand
L'Aucèl
Lo Rei
La Reina
L'upèga
L'auriòl
L'Aucèl blanc
Lo bèl jove
Lo Conselhièr Màger

Lo capitani das gonhafièrs
Un escach d'estafièrs armats
Los gonhafièrs dau rei

Senhors, dònas : lo bramaire, lo cortesan, la cortesana, la dòna, Banas-Tòrtas, Can-de-Pegòt, dos corbasses, lo cardenal, l'amiral, Cantacodena, Thincaset, Manjafavas, Chinchamerlincha, lo borrèl, Quichapet.

Acte I

Scèna 1

Nuòch tota sul teatre. A bèles paucs espelís una claror darrièr lo molon de gàbias voidas a tocar lo pè d'un roire. Sus lo sòu, puòi, se vei lo mercand que dormís. Es aperiaquí lo moment que lo solelh fa espinchon au pè dau cèl. Menut, primièr, coma cant de grillh, sembla que s'enauece de la tèrra un èr d'autbòdi, una mena de fiu ondejant per cordurar lo cèl e la tèrra au ras blavejant de l'horizont. Lo cant, a bèles paucs, pren d'auçada e de larg. Mas demòra coma acordat a l'alèn d'aquel que dormís.

Lo mercand se desperta, s'estiralha, se freta los uòlhs, s'auça a mitat. Es aquí que s'ausís una votz coma venguda d'enluòc :

La votz

... Un masc que s'avalís es coma un rei que morís. Tot aquel poder qu'aviá dins l'èime, dins la paraula e dins la man, la bona e non pas l'autra, tot aquò se'n vai ?...

... dins la tèrra ?

... dins las nívolos ?

... au cèl ?

... dins l'infèrn ?

Saique non. Res d'aquel poder d'encant non se deu, non jamai se podrà pas avalir.

(Fòrt) Non s'avalirà !

Lo mercand (crida)

Quau parla ? *(silenci)*

Quau es qu'a parlat ? *(silenci)*

L'ai pas pasmens pantaissat...

E de que farem, nautres, se las ròcas, los aubres, l'èrba, se meton ara a parlar. Se lo trauc escur d'una bauma se fa boca per profetizar. Se lo resson arrèsta de faire son papagai per venir votz primièra, sibila asardosa e pregadissa, vertat gisclada nusa de son potz ? Se cada rusca amaga una paraula ; cada nisada un dire en espèra de dire ; cada bartàs un saupre nòu per cavar nòstra nuòch de sa lutz ?

La votz (en resson)

... de sa lutz...

Lo mercand

Ont es que te rescondes ?

La votz

Non me resconde. N'ai ges de besonh. Los poders, disiái...

Lo mercand

Los poders, disiás ?...

La votz
 Los cercavas. Aquí son...

Lo mercand
 Ont ?

La votz
 Sus ma lenga...

Lo mercand
 Quau siás, tu ?

La votz
 L'encantaire pòt totjorn daissar sa levita long dau camin, o son ombra, se vòls. O sa carn.
 Mas son èime non jamai arrèsta pas d'anar coma fan lo jorn e la nuèch qu'o seguís e lo
 jorn que tòrna, a-de-reng de lònga.

Lo mercand
 L'encantaire ?...

La votz
 L'encantaire vièlh es mòrt.

Lo mercand
 Coma ?.. Mòrt ?... Un encantaire ?

La votz
 O cal ben, per plan renàisser.
 Lo Fenís, tot Fenís qu'es, cal ben que venga cendre.
 Lo regisclè es ufanós...
 Lo mond n'es enlucernat¹.

Lo mercand
 Quau siás, tu ?

La votz
 L'arma, benlèu, de l'encantaire...

Lo mercand
 Perqué : benlèu ?

La votz
 Perqué los òmes son dau mond dau benlèu.

1

¹ - enlusernat

Lo mercand

E l'encantaire, d'ont venguèt ?

La votz

Quau sap ?... E benlèu que ieu sabe. Me pòde pas levar de l'idèa que l'aucèl Fenís, qu'un darrièr còp se vejèt dins las sablas d'Egipta, dau temps de Tibèra imperator, èra pas d'aqueles que se daissan morir. D'esperel, e sens ne passar per los carraïrons calhòls de la carn, trasiá dins son nis la saba de vida. E se podíá anequelir dins lo non-res. De son ombra s'auçava, novèl e parièr, un autre aucèl Fenís. Que de mirra e d'encés pron de temps s'arribava. Preníá lo vam de volar, cargat dau cendre dau paire fins qu'au solelh que lo cremava e lo mandava, flamba etèrna, au còr de la lutz maire.

E puòl cambièt e lo mond atanben s'èra cambiat. L'aucèl venguèt arma. E d'òmes venguèron, antau trevats d'aquela arma e qu'i disián encantaires. Anavan per selvas e monts. E de meravelhas lo mond s'enlucernava². E son dire fasiá plorar las pèiras e se levar los camins. Un d'aqueles, que te'n sovengue, ié disián Merlin, que d'esperel se daissèt enganar d'amor. E ne manquèt passar. E amb el, ailàs, las armas totas. Se tornèt reprene. E de sembla-mòrt en sembla-mòrt, ne venguèt a mon Mèstre.

Lo mercand

Qu'es mòrt, el ?

La votz

Ailàs !

Lo mercand

S'aquò's un mèstre que cercavas, paure de tu ! La marrida causida ! L'òme mai paure de la tèrra, aquel que cada matin, quand espelís de la sòm, es per veire s'expandir fins qu'a la nuòch lo desèrt de sa vida ; e lo lagui de saupre se solament podrà manjar, quand siaguèsse pas que d'amoras, d'agrunèlas e de perassas aspras. Que per el un crostet de pan dur lusís tant coma un solelh. E que de carn, ne s'assadola pas que dins los sòmis. Quand se fa la fèsta d'un rei.

La votz

E quau es que te ditz que seràs pas jamai rei.

Lo mercand

Se ton reire, l'aucèl d'aur, s'arribava pas que de lagremas d'encés e de mirra, es pas encò d'un paure mercand de gàbias que te'n cal venir cercar.

La votz

E quau te ditz que n'auràs pas jamai.

2

¹ - enlusernava

Lo mercand

D'encés, n'ai pas jamai sentit qu'a la gleisa, de còps, per Pascas. E de mirra, t'o cal saupre, los tres reis d'Orient an delebrat de'n pausar au ras de mon breç. Se jamai un n'agère. Fai que la mirra, sabe pas çò qu'es, èrba o peira, o rasim de masca. Coma es que te'n podriái bailar.

La votz

Per tot aucèl un aucelaire.

Lo mercand

Siái pas aucelaire, ieu. Siái pas qu'un mercand de gàbias. De qu'es que fariái de tu ? Qu'es totescàs se m'atròbe de que viure, emai pas mai. Lo crostet de pan, la sau e lo morsèl de formatge asagat d'aiga de font. Sens parlar dels jorns marrits. Quau es que crompa de gàbias ? Per lo terralhaire, encara, l'espèr es jamai perdut. Quand lo diable cerca rena, de terralha se ne romp. Mas de gàbias ? Quana femna ne voldriái faire corona per coronar son banut ?

La votz

Siái aucèl, t'o pode dire. De ges de mirra ni d'encés n'ai de besonh. Benlèu que d'aicí d'alai quauques grans d'amoma...

Lo mercand

Sabe pas solament çò qu'es.

La votz

De milh...

Lo mercand

A mens de ne raubar, coma n'auriái ? Ai pas solament l'espandi dau sòu ont dormisse, que cada jorn, me cal levar e me n'anar. (*Un temps*) A ! Si... ai quicòm qu'es mieu, plan mieu, e que degús me pòt pas prene : mon ombra. La causa sola que pòde pas pèdre, qu'estrème, anuòch, quand m'expandisse per que degús me la posquèsse raubar.

La votz

Ne sabe mai sus ton ombra que sus tu. Te raubarai pas ton ombra. E ara auça los uòlhs sus la gàbia mai nauta.

Lo mercand (espia e vei dins la gàbia un bèl aucèl de milantas colors)
Coma dintrères ?

La votz

Aquí lo biais de l'encantaire.

Lo mercand (après un silenci)

Sabes quicòm sus mon ombra ?

La votz

Sabe tot.

Lomercand

E de qué sabess'anarai barrullar anuòch ?...

La votz

T'o dirai pas. Que cal pas se far batre lo mond. Subretot quand de per fòrça i cal viure totjorn ensems.

Lo mercand

Me fagues pas soscar. Aquò es marrit d'endevinhar. E tròp sovent sen'imagina mai que çò qu'i a.

La votz

Sabes... Una ombra... La cal pas prene per una palhassa de pòrta, que sufís de la plegar en rond per l'enrabalar jol braç. L'ombra es una persona.

Lo mercand

Una persona ?... Autra ? E qu'auriá son nom desparièr dau mieu.

La votz

Caucanha lo nom. Çò que val es la persona. Desparièra ? Crese pas. Disem qu'es part de tu, coma se l'espada de Roland t'aviá copat en dos, dau sicap a las sòlas... una ombra donc. Prima coma un fum. Mas amb pron d'espès, pasmens, per se téner drecha e se n'anar ont aquò ié canta. E passar totas las pòrtas, coma una letra.

Lo mercand

Perdequé faire ?

La votz

Per i cantar *sa*, vòle dire *ta* cançon.

Lo mercand

Ma cançon ?... De qu'es que parlas ?... Ai pas jamai fach de cançons...

La votz

La cançon que faràs pas jamai, aquò's aquela que mai te sembla. Gisclada de ton escur coma sèrp de la ròca. E tan semblanta coma bessona, tan fidèla coma ton ombra.

Lo mercand

Mon ombra... Mai... Ont es que vai, anuòch ?

La votz

Te o dirai. Mas autrament.

Lo mercand

Autrament ?... Coma ?...

La votz

Per parlar d'ombra, res de melhor qu'una ombra. Aquò's la mieuna que d'ara enavant te vai parlar. La veiràs. Antau podràs jujtar coma pòt èstre verai çò que te dise. Ieu, ara, dins ma gàbia, serai mut. Coma un peis. Adieu, bel galant de primauba.

(De detràs lo fust espés dau roire espelís un bèl jovent, de tèsta d'aucèl, los braces tapats per d'alas de tota color. Es prim, e tot dins lo mendre de sos moviments ten de l'aucèl. Es ara amb el que lo mercand va menar conversa.)

L'Aucèl

Siái una ombra granda. Una d'aquelas que s'acampa au rai primièr dau jorn o au calabrun quand lo solelh trescòla. Nos podèm antau metre a l'auçada de cadun, los qu'i devèm parlar. Per un nanet o un manit, culhissem aquela de miegjorn, la que trespassa totescàs la poncha dels artelhs. Mas, granda o menuda, ma votz es la qu'escotavas totara. I a pas res de cambiat. Mas sabèm pron qu'un òme aima pas gaire faire convèrsa amb d'esperits davalats dau cèl sus un rai de la luna. E que fa pas qu'ausir sens non jamai los veire. E que coma los cocuts quand los cercatz au grec, aquí que cantan au narbonés.

Lo mercand

M'agrada enfin de vos veire, emai siaguèssetz pas que l'ombra emai giganta d'un aucèl-masc. Mas... Èrem a parlar de la mieuna, d'ombra. E pareis que la nuèch, me daissa aquí, expandit per lo sòu, e se'n va barrollar³ per òrta, coma aqueles que tot dormiguent i agrada tan de s'anar passejar suls teulats, a ras de carrièra, coma d'àngels dau bon Dieu sus las nívolas. O vòle saupre, s'o sabètz : ont es que vai la nuèch ?

L'Aucèl

Pertot ont as talent d'anar. E çò qu'ausas pas, ela l'ausa...

Lo mercand

Coma o sabètz ?

L'Aucèl

Aquò ven dau secret... Delembres pas l'encantaire.

Lo mercand

E... Anuèch... Me podriatz dire ont es anada ?

3

¹ barrutlar

O vòls saupre ?

L' Aucèl

(*Fa signe de si*)

Lo mercand

N'auràs pas de regret ?

L' Aucèl

Lo mercand (auça las espatlas)

Veirem ben.

L' Aucèl

O vòls vertadièrament ?

Lo mercand

O vòle... Me faguetz pas languir.

L' Aucèl

Anuòch ton ombra s'es destacada de tu, a la mièja. S'es encaminada per bòsc. E... vòls encara ? O vòls plan ?... O vòls fòrt e mòrt, o saupre ?

Lo mercand

O ! Per l'infèrn ! Quand vos dise que òc !...

L' Aucèl

Van plan. (*Un temps*) ... es anada dins lo lièch de la Reina...

Lo mercand

La Reina !... La vejèr pas qu'un còp... de ma vida. Quand passèt sus son èga... Un jorn que caçavan dins la Seuva negra. I ai pas pus jamaipensat. (*Sosca*) ... Vertat qu'èra bèla... e jove... e son agach m'es demorat als uòlhs, ara que ne parlatz, coma se la veniái de crosar. Sabe pas coma, nimai perquè... mas... una ombra...

L' Aucèl

Una ombra, amic, aquò es coma una arma. Quand sortís d'un còs, es coma d'una preson. Mas sens ne jamai pèdre lo recòrd.

Lo mercand

Mas la Reina ?

L' Aucèl

Vòls dire l'ombra de la Reina ?

Lo mercand

Òc-ben... e... coma n'a virat ?

L' Aucèl

Afaire d'ombra... S'endevenon entre elas, coma vautres, òmes e femnas, entre vos. An son biais qu'es pas lo nòstre, emai n'aja la semblança d'aquí d'alai... Una ombra, sabètz, emai siaguèsse de reina... Quau sap ont pòt anar butar. Subretot dins l'escur de la nuòch.

Lo mercand

Antau, mon ombra, ne siái pas lo mèstre.

L' Aucèl

Quau es que se pòt dire lo mèstre de quicòm o de quau que siague ?

Lo mercand

A sa vida sola... e ne fai çò que vòu...

L' Aucèl

O fas ben, tu...

Lo mercand

Saique... mas aquò's pas parièr.

L' Aucèl

Cadun i vei per sa fenèstra.

Lo mercand

Mas... o voliái dire... siatz tan segur qu'aquò, qu'es l'ombra de la Reina...

L' Aucèl

E amb quau vòls que...

Lo mercand

Voldriái n'èstre plan segur que siaguèsse pas qu'amb l'ombra de la Reina...

L' Aucèl

O ! Saique tanben se pòt qu'entredormida e dins la sòm, la Reina, e non pas solament son ombra, aja dubèrt los braces a ton ombra. Dins lo calabrun dau sòmi, ont es la diferéncia ?...L'agach qu'a poscut gardar de tu i a benlèu agradat...

Lo mercand

Fai que, se de ieu ten quauque idèia, quau sap, aquò depend non pas de ieu, mas d'aquela ombra passejaira e que de fons escapa a mon voler... Aquò me desagrada.

L' Aucèl

Ò ! Sabes, quand lo solelh, d'un rai, la tira de la sòm, a tot deslebrat. Un sòmi, aquò es mai leugièr qu'una nèbla matinièra sus la palús : lo mendre alen de l'aire, i a pas pus res.

Lo mercand

Coma ? Ne fariá pas melhor cas qu' aquò ?

L' Aucèl

Cresiái que tot aquò te desagradava ?

Lo mercand

Saique... Mas sens anar fins qu'a l'oblit...

L' Aucèl

Vese, vese... Un recòrd, benlèu pas. Mas l'ombra d'un recòrd... o lo recòrd d'una ombra. Entre que jogam a las ombras, una de mai, una de mens...

(Passa un èr d'autbòl cargat de sòm, mas que finís en leugièra trufariá. S'i pòt ausir, d'aquí, d'alai, las doas nòtas dau cant dau cocut dins los bòsques)

Lo mercand

Estranja sentida. En quauque biaís, aquela ombra mieuna, ma mitat, diràn d'unes, m'a plantejat un bèl parelh de banas sus lo front.

L' Aucèl

Aconsola-te, que, per aquò, se siás pas lo cosin dau Rei, siás ara son conhat.

Lo mercand

E ieu que dormissiái, plan pausat, sens pensar a res.

L' Aucèl

Ela pensava per tu. Èra la nuòch. E sómia que lo jorn n'es lo rebors. Siatz quites.

Lo mercand

E dire qu'ara, me caldrà mesfisar. Ma patz es mòrta.

L' Aucèl

L'ombra de ta patz. E ara, se t'agrada mon ajuda, te vòle fisar un secret : per ma patz e mon bonur, me basta que dins ta gàbia me tenguèsses enclaus. Lo mond son tan marrits.

Lo mercand

E de qué manjaràs ?

L' Aucèl

Ajas pas de lagui. Ai pas de besonh de degús per m'arribar. Que, s'o vòle, te pòde festejar coma un Rei.

Lo mercand

Un Rei !

L'Aucèl

L'emperador de Roma, e mai lo de Bisança... s'aguò t'agrada, e l'Evesque de Roma.

Lo mercand

Me fariás manjar, ieu ? E d'ont es qu'o prendriás. Vese pas res a ton entorn que d'èrba per las fedas e de caucidas per los ases, de tapa-cuèus⁴ e d'agrunèlas... e de frigola, òc, ne vòls, aquí n'as. Aquò rai... mas de mangilha, passa que t'ai vist... Pas solament lo fum d'un bolit o lo rebat d'un rostit. Au mens que creguèsses de me conflar amb l'ombra d'un pol o la d'una chichomèia...

L'Aucèl

Digas pas de mau de las ombras. An lo mau de la castanhièra : « Dins lo fons de la castanhièra, los traucs valon tan coma lo fèrre. » E digas pas de mau, nimai, d'aquel desèrt. Te ne cal regaudir. Sens el, ont es que metriam la taula ?

Lo mercand

Sentisse que me vas cantar la musica d'un sòmi. Mas es pas lo sòmi qu'a Joan lo fai gras.

L'Aucèl

Me trases lo desfís : o vas veire.

Lo mercand

Me fas paura.

L'Aucèl (fai petar los dets dins l'aire)

Musica ! (L'autbòdi debana un èr jove e dançarèl : la Cançon de las cabucèlas, un èr que de tot lo temps dau revòbi arrestarà pas, mai o mens fòrt, de s'esperlongar d'un alen sol. La color de l'aire e de las causas cambia doçament. Alara se veson qu'espelisson de serviciaus joves e ricaments vestits que d'un virat d'uòlh, e totjorn amb moviments de brande, te pausan aquí una taula, la tapan de toalhas de nèu, la corgan de servicis blanquinèls e de platasses d'argent. I pausan de candelièrs amb de candèlas de cera verge e vases de flors. Un d'eles, lo cap-de-jovent, pica dins las mans e anóncia :)

Lo cap-de-jovent

Nòstre Senhor es ara servit !

(E aquí qu'espelisson, d'aquí e d'alai, cinc senhors e sièis dònas, jovas e bèlas, vestits de brocat e de satin, que se sarran a l'entorn daumercand de gàbias. La mai bèla i porgís lo braç. Lo mercand recuola e fai :)

Lo mercand

Ieu ! Tapat coma un cocha-vestit !...

4

¹ tapa-cuol, grata-cuol

L' Aucèl

Caucanha ! A través lo viston de sos uòlhs, te veson coma un Rei dins l'auba.

Lo mercand

(Se daissa enrabalar a la taula. S'assetan e comença lo revòbi. Los platasses arrestaràn pas de passar, adobats de cants e de musica. Los servicials vojan de bèl vin preciós. Entre que l'autbòi arresta pas de debanar son riu de prima vèrda, que s'apasima pas que per daissar passar quauque paraula de convidat. Lo mercand es pauc-parla. La companhiá de las gàbias n'a pas fach un jacaire. Tot aquò l'estabosís e i lèva lo talent. Lo jòc deu demorar dins lo balèti das servicials e de las filhas que fan passar los platasses. Lo mercand es coma se, entredormit, vesia passar un sòmi. Tot se dèu faire amb la cadéncia lèsta, asardosa e fugidissa d'aquel sòmi. Los convidats fan lo semblant de copar, de saucar, de manjar, de mossegar, de voidar veires sus veires. Es la musica de l'autbòi, qu'òm mescla, s'òm vòu, de tambornets e de guitarras, un gisclar de trompeta, de còps que i a, per salutar la venguda d'un pavon o de la becarda, que dèu menar lo moviment tot d'aquel pantais de fèsta granda e de repais de Pantagruèl. E per finir, la bèla dòna enrabala lo mercand, e davant la taula, sus l'èrba, se deslarga un brande descabestrat.

E puèi, a bèles paucs, la claror endaurada s'enfosquís. La lutz s'anequelís doçament e tot finís dins una nèbla de davant la nuòch tota que, lèu-lèu, negarà tot de son escur.)

Cants de taula

(pòdon èstre dançats per los serviciaus)

Per faire passar las menudalhas :

Lo Pas de l'estomac

L'estomac, l'estomac
s'estequís de manjar pas !
I cal pas jamai plànher
carnifalhas ni bon vin !

E voja que vojaràs !
E maissa que maissaràs !
Que dau vin e de la carn,
l'amor rebombís galhard !

L'estomac, l'estomac
s'estequís de manjar pas !
I cal pas jamai plànher
ni padena ni topin !

E voja que vojaràs !
E maissa que maissaràs !
Que dau vin e de la carn
l'amor giscele tot galhard !

L'estomac fai l'arma voida
quand es voide l'estomac.
Es quand lo ventre es tibat
que s'espompís lo demai.

E voja que vojaràs !
E maissa que maissaràs !
Que dau vin e de la carn,
l'amor rebombís galhard !

L'estomac, plen coma un uòu
fai cantar lo rossinhòu !

E voja que vojaràs !
E maissa que maissaràs !
Que dau vin e de la carn,
l'amor gisclè tot galhard !

Per l'intrada dau perdigal alhat :

Alleluia pel perdigal

Alleluia pel perdigal
que vos ten esperdigalhat !
Alleluia pel perdigal
pel perdigal alhat !

Es braç de Dieu trach sus las combas
Es sacrament dau fuòc d'agost.
Es l'estelaira de la polsa.
Es de gran dur coma lo ponh.

Alleluia pel perdigal
que vos ten esperdigalhat !
Alleluia pel perdigal
pel perdigal alhat !

L'alhet agut, la ceba doça,
lo crostet d'òli vestit d'aur,
lo tomatat que grèu regola.

Alleluia pel perdigal
que vos ten esperdigalhat !
Alleluia pel perdigal
pel perdigal alhat !

E vos adús amb la pòta,

lo pèbre d'ase e lo serpol
una òulor de pèira de luna
e de miègjorn sus un rastolh.

Alleluia pel perdigal
que vos ten esperdigalhat !
Alleluia pel perdigal
pel perdigal alhat !

Per l'empastat de becarda

Lo Glòria de la becarda.

(S'agís d'un salme... pas d'un salmís.)

Gràcias per la becarda que nos tòrna lo silenci dau calabrun,
a l'ora que lo jorn cabuça dins la cistèrna de la nuòch,
e que muda, se pèrd dins l'ombra e lo mistèri dau brugàs.

Gloria in excelsis, e fins qu'a la taula das Dieus !

Entre qu'au riu l'argèla mòla reten l'estèla de son pas.
Gràcias per la becarda qu'es tan sola per las rovièras de l'ivèrn.
Amb sa color de fuòlha mòrta escampada au fons dau valat.
Ont lo jorn nafrat non jamai finís pas de s'enanar dau mond.

Gloria in excelsis, e fins qu'a la taula das Dieus !

Gràcias per la becarda pensativa.
Gràcias per l'empastat ont es enclausa.
Gràcias per Sa Solesa a la taula das Dieus !

Per lo pavon rostít qu'espelís tapat de sas plumas.

Hosanna dau bèl pavon

Lo bèl pavon quand se pavona
durbís un bon centenat d'uòlhs
tant alandats coma de paumas
e largs coma un platat d'uòus.
Lo bèl pavon !

Lo bèl pavon quand se pavona
se remira au fons de sos uòlhs
e de sa soleta persona
se sap faire cent pavons nòus.
Lo bèl pavon !

Quand crida anuòch dins Magalona,

lo bèl pavon que se pavona
Quau es, quau es, quau es que sona ?
Lo bèl pavon !

De sa beutat se fai autar
mas lo dieu sol que s'i asora
jos los cent agachs de cent uòlhs
es au miralh ont s'amorra.
Lo bèl pavon !

Emai quand ven dins sa crostada
rossèla coma solelhada
i cal cent uòlhs per l'agachar
e cent bocas per lo tastar
e cent bocas per puòi cridar :
Hosanna ! Hosanna !

Pel bèl pavon que se pavona
Hosanna !
Per lo pavon dins sa crostada
Hosanna ! Hosanna !

Cantas das vins

Se te vòls plan faire l'annada
fai te'n cargar dotze saumadas
d'aquel bon vin de **Sant Matieu**
que de la tèrra te fai Dieu.

Amb lo vin de **San Fèliç**
lo recapte passa tot lis
Amb lo rosat de San Fèliç
la gaunha es fresca e l'uòlh lusís.

Lo vin vièlh de **Sant Adornin**
de las pèiras tira belugas
e melodia dau solelh
vin d'una nuòch en Paradís.

Acte II

Scèna 1

(Es la fin de la tantossada. Lo mercand es assetat jos lo roire a tocar son molon de gábias. Dau revòbi demòra ges de signe. Qu'un tèune recòrd dins l'èime. Apielat au fust dau roire, sosca. Es aquí que se fai tèuna, tèuna, mas a bèles paucs mai fòrta, una musica de guèrra : pifres agrejants, tamborns salvatges, puèi, subran, sens res veire primièr, l'incendi de trompetas conquistairas e de cabucèlas.)

Lo mercand (s'enuça)

De qu'es aquò ?... Sembla pas la caça dau Rei. I manca las còrnas. E lo japar de la chinareda...

L'Aucèl

O saupràs lèu.

(Dins un bruch a vos assucar, la musica se sarra. E aquí que bombís lo cap de jovent que comandava au revòbi. Entre que subran la musica se cala, s'acampa drech sus las èrbas dau planòl, e crida, solemne :)

Lo cap-de-jovent

Los gonhafièrs dau Rei !

(D'un pas martelat, grèus coma de plomb, durs coma de fèrre, terribles, aquí que se venon aplantar a l'entorn dau roire, un escach d'estafièrs, cargats d'armas, ponhals, espadas, cotelasses, arcbaletas e fusilhs de pèira, tot çò que se pòt imaginar de melhor per espotir lo paure mond. E antau demòran aplantats, redde coma palfèrres, maissa sarrada e uòlhs d'agla, perduts sus l'horizont blau de la Serrana. Son vestits de cuòr nègre (o roge, se vos agrada) e an au capèl de plumas de totas colors. Raubadas, saique, a la coga das darrièrs aucèls de Paradís que çai demoravan encara.)

L'Aucèl

Ages pas lagui se me veses pas pus, au mens per ara, qu'amb aquel mond seriá un azard se me daissavan una pluma sus lo clòsc e sus l'os-bertrand. Per l'ora, me vau vestir en garbinada. Aquel aire que de còps te tocarà la gauta, serà ieu. Mas tornarai. Me pòs parlar. A la chut-chut.

(Tibats coma d'arquets, los estafièrs semblan esperar quicòm. Qu'es pas long de venir : lo Rei e son Conselh. Son un parelh, aquò rai. Se'n pòt somiar mai. Caucanha. I cambia pas res. Lo mercand espia los gonhafièrs, d'un a l'autre, coma s'èran venguts de Venús o de Març.)

Lo mercand (doçament, a l'Aucèl)

De qu'es aquò ?

L' Aucèl

De gonhafièrs... Se vei pas ?

Lo mercand

Si-fet. Mas de qué vòlon ?

L' Aucèl

Te lo sauprai a dire, se n'èra de besonh. Mas m'estonariá fòrça.

Lo mercand

Te'n cal fòrça per t'estonar... *(Als estafièrs) Bèla vesprada per passejar (Los estafièrs i respondon pas. Mas l'agachan coma se lo voliánengolir amb los uòlhs. Après un temps, lo mercand s'azarda encara).* Avètz benlèu perdut quicòm per lo bòsc... Ai pas res trapat.

(Aquí lo sergent, que, d'una votz de tròn i fai : « Silenci ! » çò que fai se descadenar las trompetas, cabucèlas e tamborns que se veson pas, mas que s'ausisson terriblament, fins qu'a un novèl silenci)

(E aquí lo cap-de-jovent, tornamai, qu'espelís Dieu sap d'ont, que, tibet, udola, solemne :)

Lo cap-de-jovent

Lo Rei !

(E per lo camin carretier dintra lo Rei, un òme grandàs, fortàs, garrut, roginèl de las gautas, amb una barba d'aur, coma sa corona que ten sul cap, fins qu'als uòlhs, e que passeja una panolha de rei, enrodada de velós, de brocat, de satin e d'ermine, una espasa au costat... enfin, tot çò que fa un rei. Seguit a sièis passes detràs per d'òmes vièlhs entristesits, embarbassats, raufeloses, enraubats de pèls de bèstias, e lo cap adornat de capèls enrubanats, amb de plumas e de diamants beluguejant tot a l'entorn. Lo Rei se ven aplantar a tres passes dau mercand. L'espia longament de cap en sòlas. Espia tot a l'entorn coma se cercava un escut qu'i auriá mancat. Lo mercand fai parièr. Espia de pertot, entre las èrbas. Se trai de genolhons e cerca que cercaràs. E lo Rei, enfin, li fai :)

Lo Rei

De qué cercas, bèl jovenòme, entre èrbas e formigas ? dins la polsa dau camin ?

Lo mercand

Vos vejère espiar au sòu. Ai pensat que vos podriái benlèu ajudar, Senhor Rei. Mas, vertat, sabe pas encara çò que cerque. Benlèu m'o podrètz dire...

Lo Rei

Enauça-te. Sabes que me convenes ? Tan prèst a ajudar lo paure mond ! Es de reténer. De que pòde faire per tu ?

Lo mercand (après un temps)

M'onoratz fòrça per tan pauc de causa... L'ai fach per servici... L'onor d'o faire per lo Rei m'acomenta de tròp.

Lo Rei

Cranigues pas res... Me pòs parlar. En amic vene. (*Lo mercand trai un agach sus los estafièrs.*)

Aquò's pas res. Es dins lo protocòl. Ont qu'ane — emai au luòc que sabes — i cal èstre davant, que la vida dau Rei es espausada⁵ en tot luòc. De qué vendriá lo país s'i mancava son Rei ?

Adonc, me pòs demandar çò que vòls... Te vòle agradar... E... Coma o sap faire un Rei. Qu'o pòt tot.

Lo mercand (balanceja un pauquet, puèi s'azarda :)

Se me volètz quauque ben, Mossur lo Rei, benlèu que me podriàtz crompar una gàbia. Son pas carivendas... sabètz... O sabe... son pas de la bèlas... sabètz... aqueles que i arriba de me'n crompar son pas tan confles de dardenas. O fan per lo manit... que los manits, aquò i agrada d'aver son aucelon que canta (*ritz*)... emai se canta coma una sardan, o que cante pas de tot.

Lo Rei

Pòs pas saupre coma me fas plaser. E tan m'agrada que sol, de ma Cort tota, emai dau reiaume mai bèl jos lo solelh, siagues estat sol e primièr a plan veire que jos lo mantèl d'un Rei pòt polsar un còr de manit, de manidet embalausit per un aucèl, un aucelon que canta...

Antau siái. Qué que digan los enemics de la patria. Un còr d'enfant. Un còr que sagna davant tota misèria, tota dolor. O veses ! Pas que de'n parlar, aquí qu'escampe de lagremas. Siái antau. Res me podrà pas cambiar. Ni quau que siague. Un enfant !... Un enfanton !... Un enfantonnet !... (*Brama*).

Lo mercand

Monsur lo Rei ! Monsur lo Rei ! Vos cal pas daissar engrunar... Perdonatz-me de vos aver antau tocat au sensible. L'ai pas fach exprés⁶. Que voliái pas parlar que de mas gàbias. Aquò sol que me fai manjar. Quand m'arriva de ne vendre una...

Lo Rei

Te las crompe totas ! Fai-me ton prètz, serà lo mieu. E n'auràs lo doble. Aquí coma siái. Que se o digan ! Aqueles que, dins mon esquina, jamai davant, dison, d'aquí e d'alai, que

---

5

¹ expausada

6

¹ exprés

lo Rei es aquò, que lo Rei es aiçò, e patin e cofin, Sagat, Magat e Pastenaga... Grisalha ! Grisalha ! Se'n farà pas jamai justícia ? ... A ! los jutges ! quana mena ! qu'au luòc de m'aparar, se pèdon los cervèls a essepissar mots e virgulas per, fin finala, daissar corre aquela manjança. De que los penjar totes, dins sas raubas rotjas, per escarnir los corbatasses ! Se i aviá pas mon bèl escach, l'onor de la Cort e dau reiaume, mon espèr sol, ma sola patz : los gonhafièrs dau Rei ! L'onor !... de que dise ? l'orgulh de la nacion ! Aquò's pas eles que s'anirián perdre en meditacions sus una frasa de drech, una virgula de mai o de mens, un testimòni que benlèu... benlèu... emai ma grand ! te'n fotrai de benlèu ! Eles, los cal veire, lo còr sus la man, lo det sus lo quichador ; e fan lum a tot çò que bolega. Aquò es antau que se fai un país plan pausat, urós e tot. Totes darrièr lo Rei, cap a l'avenidor. Òsca ! manit, te prene totes las gàbias. (*Fai un signe au Capitani das arlandièrs*) una per una e zo ! Qu'aquò vòle ! Quant fai ?

Lo mercand

... E ! ... Sabe pas... Quand ne vende una, me'n bailan quinze sòus... Mas se las prenètz totes, vos farai un prètz.

Lo Rei

Çò que voldràs ! Pòde pas melhor dire. Çò que voldràs e vint còps mai, se cal.

Lo mercand

Onze gàbias a quinze sòus, aquò fariá...

Lo Rei (risent)

Quant fariá ?

Lo mercand

Se n'aviá pas que dètz, fariá cent cinquanta sòus. L'onzenca, la vos baile per subre-mercat.

Lo Rei

Come onze ? ! ! ! N'ai comptat dotze !... Ne'n vòle pas doas a gratis.

Lo mercand

Perdon, Monsur lo Rei. Perdon. La dotzenca se vend pas. Es abitada. Coma o podètz veire. Aquò's mon aucèl a ieu.

Lo Rei

Lo Rei es pron ric per tot o crompar.

Lo mercand

Las onze, las podètz prene. Mas l'autra, la vende pas, qu'aquò es çò sol qu'es mieu sus tot lo rond de la tèrra.

Lo Rei

Serà pas dich, es pas jamai estat dich, per de que o podían pas, qu' ai fach a quauqu' un de mon pòble lo mendre tòrt. Es pas uòi qu' aomençarai. Mas aquel que paga pòt crompar. Onestament. De qu' es que te reten quand la fortuna te fai espinchon a la fenèstra. Es totjorn marrit dene pasfaire cas. Es d' aquelas que passan pas dos còps. Un còp fach, passa que t' ai vist. Adieu vendémias !

Lo mercand

Saique, mas aquí s' agís pas de negòci. S' agís d' amistat.

Lo Rei

Seriás l' amic d' un aucèl ! (*Ritz*) Dise pas. Òm s' i pòt estacar. Mas amb çò que te pòt bailar ton Rei, ne podriás aver vint còp mai.

Lo mercand

Pòde pas.

Lo Rei

E perdequé ?

Lo mercand

... Sabètz... l' amistat. Aquò un riu que degús n' a jamai vist la fònt... Afaire de còr... Coma l' amor...

Lo Rei

L' amor... pasmens... amb çò que te pòde bailar, n' atrobariás tant e mai ; e coma as pas jamai poscut ne pantaissar.

Lo mercand

M' es pas de bon encapar qu' un paure aucèl pòsca faire sofraita a la glòria de mon Rei.

Lo Rei (risolièr)

Quau sap ?

Lo mercand

De qu' es que pòt apondre de mai a çò qu' avètz a boudre ?

Lo Rei

E a tu, de qué te baila ?

Lo mercand

Son amistat me val mai qu' un reiaume.

(*Un silenci grèu*)

Lo Rei

Vòls que t'o digue, manidet. Siás pas franc amb ieu. E podriái, se voliái, t'o prene tot sens te pagar melhor que'n te bailant, per la vida, una cambra escura, dins los crotons de mon castèl.

Lo mercand

A ieu... e de qu'ai fach ?

Lo Rei

Siás un messorguièr.

Lo mercand

Ai pas dich que vertat...

Lo Rei

Saique, mas pas tota.

Lo mercand

.....

Lo Rei

Coma as poscut creire que lo Rei podiái pas saupre çò que s'es fach aici ? As pasmens ensajat de m'o pas dire. Podiái, pas que per aquò, tu, lo mercand de gàbias, t'engabiar. Coma aquel aucèl que me vòls pas o vendre. E ben, t'o cal saupre, lo Rei es cleméncia. Ne podràs portar testimoni davant l'istòria. Te vai tractar coma un òme liure, que siás, per de que o vòle. Anam discutir d'un prètz e, l'ai dich e i torne : ton prètz serà lo mieu.

(Aquí, sus lo silenci qu'es tombat, s'ausís, luònh, luònh, dins lo bòsc, la crida d'una còrna de caça, que s'esperlonga, una longa minuta, sus l'aire « dau caçaire perdut ».)

Lo Rei

Aquò's la Reina. S'es perduda. Que lo gonhafièr cornaire i fague responsa. Per qu'agandisse aici.

(Lo cornaire i trai son senhal, dins l'estil « Appel du fils de la forêt », de Wagner.)

Lo Rei

Aquí. Tot esperant, l'amic, anam parlar. De gàbias, o sabes tan coma ieu, e de tot biaís, as finit de ne vendre.

Lo mercand

... coma ?...

Lo Rei

Sabes plan qu'amb el, res non jamai te mancarà pas. Qu'adonc, aquò es pas cinc sòus per una gàbia, emai vint, que te faràn mai ric. Reconnosse qu'aquò's fòrça. E que cal èstre lo Rei poderós que siái per somiar a pagar lo prètz, quant que siague. Adonc, escota-me. Te

bailarai, en escambi de l'aucèl, una renda de mila escuts l'an. Que te levaràn tot lagui de vendre de gàbias.

Lo mercand

... a ieu, aquò m'agrada de vendre de gàbias...

Lo Rei

Lo bèl plaser.

Lo mercand

O podètz pas comprene, Monsur lo Rei, parlant per respet⁷... O podètz pas comprene.

Lo Rei

Vese pas gaire lo plaser que i pòs trobar...

Lo mercand

Es que, quand siái mercand de gàbias, siái coma vos, depende pas de degús. Que siatz lo sol antau. Los autres totes dau reiaume vivon pas que de vòstra ombra, e de las ombras filhas d'aquela que, de cap en tèrra s'expandisson sus totòm dins tot l'empèri. A despart de ieu e de quauques arlèris de ma mena qu'an pron set de la libertat dau solelh per se forviar de tota ombra.

E per se passejar liurament dins la seuva das aubres e das òmes. S'arrestar quand volètz, caminar quand n'avètz pron de dormir, siular amb lo vent e los merles, beure d'aiga gelada tot escàs espelida dau ròc, aquí la vida. La que causiguère. Au mens per ieu.

Lo Rei

Saique, manit. Mas enfin, i a mai que los merles, lo solelh e l'aiga fresca. Un òme pòt noirir d'autres vòts que lo de rodejar entre las blacas, nas levat, coma per cercar de nisadas d'agaças. Se vòls pas d'argent, va plan, te farai pas plegar l'esquina amb de sacas d'aur. Mas i a melhor. Escota. M'as dich qu'aimavas pas dependre de quau que siá ?

Lo mercand

Si-fet, Monsur lo Rei, aquí plan mon idèa.

Lo Rei

Ai una iscla granda sus la Mar. Au miègjorn. Cargada de palmas e de flors e de frucha, ne vòls aquí n'as. L'estiu, tot l'an. Un pòble doç, qu'a pas res a faire qu'a levar lo braç per acampar la frucha e pas qu'a traire lo gangui per i pescar sa brasucada. Per tu, aquí lo poder. Tan grand coma lo mieu. Lo Mèstre, coma Dieu pòt l'èstre, dins sas nivòls. Per pecunha, la Caissa de l'Estat. Per t'aconselhar, las tèstas blancas mai saberudas dau país. De quevoldriásmi ?...

7

⁷ respèct

(S'ausís tornarmai, au fons dau bòsc, lo planh long d'una còrna de caça. Se calan totes.)

Lo Rei

S'es tornarmai perduda. Tan que vira, fai de torns. Non jamai finirà pas. Tu, Capitani, vai-te'n la quèrre. Mas tu, cornaire, trai ta crida. *(Crida)*.

E ara, jovent, ara qu' ai parlat, ara que t' ai fach Grand Gouvernaire de las Isclas de Mar, de que ne dises ? La vòls totjorn servir, ta gàbia, amb son aucèl de Masc ?

Lo mercand

L'avètz plan dich, Monsur lo Rei, s'èra pas un aucèl de Masc, aquò rai, vos l'auriá adejà vendut. Mas, se l'èra pas, me'n bailariàtz pas tant...

Lo Rei

Plan rasonat, bèl dròlle. Mas aquò me ditz pas çò que fas de ma proposicion ?

Lo mercand

Dise pas, Monsur lo Rei. Aquò's... Coma dire ? Reial, òc-ben, reial. E m'i vese adejà vestit coma un dieu, cordurat de seda e d'aur, amb de colars de diamants e de sabatons de dançaire, cadun son safir o son esmerauda. Los dets cargats d'anelas que vos enlucernan son mond a vint passes. Me vese me levar a las nòu, encara alassat d'una nuòch d'amor baug. Lavat de perfums, rasclat a ras per lo rei das mèstres-rasclaires, vestit, enrubanat, servit, non pas per de serviciaus, mas per de dançairas mièg-nudas, que cada moviment me farà lingueta, e que lo talent arrestarà pas de córrer dau pan burrat a la carn sempre entrevista e resconduda d'aquelas divessas de la mar. Vese de longs jorns de jòc, de passejadas sus la tèrra e sus l'aiga, pas que per l'amor. Amb coma lagui sol, aquel de signar d'ordonàncias sus lo prèt, a l'estrangièr, dau peis e de la frucha, dau pan coma dau vin, valent a dire la semblança dau governar, puòl que frucha e peis son a longor de braç, e que, dins l'iscla, la moneda servís pas que, coma los favaròus, per jogar a las ègas...

Lo Rei

Veses ben, qu'aquò es pas per un aucèl, emai siague masc, que se pòt daissar passar lo sòmi mai bèl de benurança que, de la vida d'un òme, se pòsca concebre emai esperar.

Lo mercand

Saique. Monsur lo Rei, emai vos dise un grand mercé d'i aver somiat per ieu. Jamai o podrai pas delembrar. Solament...

Lo Rei

Solament ? ! ! !... i auriá quauque "solament" ?...

(S'ausís tornarmai, mas mai pròcha e mai galòia, la còrna de caça de la Reina.)

Es pas tròp lèu !... Qu'èra temps, d'un pauc, d'anar batre lo bòsc... Disiás : solament !...

(Ven lo capitani, entre que trompetas e tambors e cabucèlas jogan una intrada triomfala.

Lo capitani s'arrèsta, e tibat coma un gal que vai cantar, fai, solemne :)

Lo capitani

La Reina !

Scèna II

(Un temps. E la Reina espelís, dins una rauba que i apèga au còs, ondejanta e prima coma una jova Melusina. E es ara coma se la gaug tota e tot l'amor dau mond s'èran acampats sul pelenc, davant lo roire. Los gonhafièrs dau Rei ié fan las onors. Lo Capitani i adús un sèti, vengut de quau sap ont. E amb una gràcia de catona, la Reina s'i acantona. E ara tot anirà coma se tot virava sonqu'a son entorn d'ela. Coma los monds a l'entorn dau solelh.)

Lo Rei (a la Reina)

Aquel bèl cap-de-jovent me vòu pas vendre una gàbia, sufís que i aja dedins un aucèl que se'n vòl pas desseparar. E ieu, lo iévòle crompar, dise ben crompar, fòrt e mòrt. I ai prepausat una renda, per la vida, que fariá d'el, a despart de ieu, l'òme mai ric dau reiaume emai de la tèrra. O creiretz se volètz, ma doça Reina, lo joventòme ne vòl pas. I ai prepausat d'èstre - per la vida, totjorn - lo Grand Gouvernaire de las Isclas de Mar. Amb tot çò que sabètz que i atrobariá. Un Paradís. Lo bèl jovent se'n chauta, dau Paradís... Òc... Dise plan... Se'n chauta...

(La Reina fai un doç, estrange e long risolet mut.)

Lo mercand

Aquò's pas çò qu'ai dich, bèla Senhora. Ai dich : Solament...

Lo Rei

E de qué vòl dire de mai ?

Lo mercand

Vòle dire que i a de rasons que fan que, tan bèl siague lo Paradís que m'o fasètz miralhejar, me conven pas de fons.

Lo Rei

E perdequé, sioplet ? Monsur lo Cap-de-Jovent ?

Lo mercand

Primo, qu'aime pas las isclas.

Lo Rei

Aquela empega... E perdequé ?

M'i sentisse engabiat. Lo mercand

E puòdi ? Lo rei

E puòdi, aime pas comandar. Lo mercand

L'as plan vist, e l'as dich, primièr : es pas que de sembra-comand. Lo Rei

A de qué servisse donc ? Lo mercand

S'agís pas de saupre a de qué servís una plaça. N'en cal una. Quand i es, la cal arromplir. Urós aquel que ten la plaça sens la carga. Lo Rei

O ! ... E puòdi, per tot vos o dire, aime pas lo peis. Lo mercand

Aquò passa l'òsca !... L'avètz pas ausit ? !!! Aima pas lo peis ! T'arribarem de salcissas !...Aimes pas lo peis ? ... e de qu'es qu'aimes ?... Mas i somie. Quand ère de ton atge e davant de venir Rei, sabe ben çò qu'aimave. Dau reiaume, me'n chautave plan... Sabe ben çò qu'aimave e que tot cadelàs en son temps aquò's çò sol que cèrca : las filhas... Aquò's pas vrai ?

(Silenci.)

Tu, siás de rescondons. Dises pas jamai çò que vòls. Mas siái pron vièlh per t'o faire dire. Ai pas endevinhat ?

... Benlèu... Lo mercand

... Belèu òc, o belèu non ?... Lo Rei

... Tanplan... Lo mercand

... Tanplan òc... o tanplan non ? Lo Rei

Lo mercand

...Saique benlèu...

Lo Rei

... mas... enfin... es d'òc o de non ?

Lo mercand

... Tanben se pòt...

(Long risolet estrange e mut de la Reina.)

Lo Rei

Caucanha. T'ai comprés. E tu... m'as comprés. Siam d'assemblatge. Coma que ne vire, nos caldrà nos afrairar. Corta es la vida. E lèu passat lo temps d'aimar.

Es per aquò que te vòle complaire. Que se, per lo reiaume tot, i aviá pas qu'un òme urós, siaguèsse tu. Te vau cargar de la frucha mai bèla dau mond.

De tot biais, de tota mena e de tota color, de tota auçada, de tota lenga, de tota fe, de tot peu. De'n pertot los anirai quèrre. Cent vaissèus per las mars. E tot l'aur de las Americas per crompar las pèrlas mai claras de l'Orient, los diamants rares, las belòias que lo Sordan d'Asia paga tan car per confir son arèm. Tot aquò per tu. Dins lo palais que t'agradarà. Qu'auràs pas solament lo lagui de te'n mainar. Las fònts i rajaran lo jorn e la nuòch. La taula i serà mesa a tota ora. E tu, tan coma un rei, auràs pas qu'a t'i despertar lo matin, beure, manjar, faire l'amor, culhir a cada ora una flor novèla, e lo vèspre t'espandir en esperant la suspresa qu'auràs pas solament la pena d'endevinhar.

Dau mond tot te las prendrai.

Te'n pòde far la litania :

Que seràn las dònas bèlas
mescladas per t'encantar ?

Etiopencas ? Fiorentinas ?

Besierencas ? Capucinas ?

Gavachonas ? Majorquinas ?

Colombianas ? Agatencas ?

Lodevesas ? Sarasinas ?

Brasilianas ? Milhaudencas ?

Somalianas ? Albigesas ?

Cantadoras occitanas ?

Escalairas d'alibòfis ?

Quau es que te podriá bailar un camp tot mirgalhat de flors ? Que non jamai, emai visquèsses cent ans, ne podriás acabar lo torn. E aquò es pas finit. N'ai d'autres dins las margas :

Bordelesas, Maroquinas,

Esquimaudas, Carmelitas,

Marselhasas, Padovanas,
Maltesas, Avinhonencas,
Narbonesas, Maronitas,
Tolosencas, Jacobinas,
Duganaudas, Sevilhanas,
Bolgressas de Bolgaria
Escalairas d'alibòfis.

De qué dises ? A l'innocent las mans plenas ! Paraula santa ! Que la vòle complir :

Iemenitas, Cantalesas,
Sovieticas, Andorrencas,
Cubanas, Cucunhanesas,
Puritanas, Filipinas,
Turcas e Cameronencas,
Incaïcas, Cramausselas,
Berlinesas, Vaticanas,
Cipriòtas e Castrencas,
Corsicas e Sodomitas...
Escalairas d'alibòfis

Ne'n vòls mai, mon bèl gal-bralhat ?

Eslovacas, Cogolinesas,
Birmanas o Revelencas,
Daomencas, Nimesencas,
Bonas coma la romana,
Monegascas, Cadorcinas,
Chècas o Masametanas,
Lunelencas, Nigerianas,
Lordsas o Cenobitas,
Santonetas e putanas...
Escalairas d'alibòfis.

N'as pas pron ? Veiràs pas lo fons de la saca.

Nilencas, Pampalunesas,
Chicagairas, Langostinas,
Toledanas, Maritòrnas,
Peruvianas, Talmudicas,
Dorianas e Corintianas,
Blavetas de Metilena,
Assecairas d'alibòfis...

Te vòle metre suls genolhs... de bonur ! M'ausisses ?... de bonur. Siái antau. Una rega sola pel lauraire : semenar lo ben, la gaug, lo bonur. Culhir l'api sens caucigar lo grelh. E semena que semenaràs. Siái lo forçat dau bonur. Escota la farandòla de l'amor sens fin.

Madrilenas, Austriacas,
Venicianas, Siriacas,
Mongolesas, Patarinas,
Senegalesas, Mau-mau,
Taïcianas, Indoïcas,
Arabicas, Macrobitas,
Circacianas, Bosigaudas,
Parisencas, Mandarininas,
Assecairas d'alibòfis...

E te podriái parlar una ora encara, de las bramanistas que son totjorn au cèl seten, çò que te metrà d'ausida de plan pè, de las calvinistas que tant au pecat mesclan de sau, de las Anglicanas tant atencionadas a cercar lo mau, saique per lo melhor defugir, de las franciscanas, regolantas de l'amor das òmes, de las Trinitairas, que n'i cal totjorn tres... De las eresiarcas de tot pèu, qu'es un plaser, per elas, de se daissar forviar dau bon camin. E las Iranianas, que d'adorar lo fuòc n'an gardat quicòm. Dirai pas res de las Montalbanesas, que n'i auriá de tròp a dire. Auràs de Napolitanas qu'aquò sentís a sofre e de Bomianas que te faràn lo bèl avenir d'ausida. E tan d'autres que me farai lo plaser de te'n daissar la suspresa.

As pas qu'una paraula de dire, un mot, un peu d'aire a faire passar entre lenga e dents e as lo Paradís dins los dets. E lo mond tot se reten l'alèn per esperar ton si. As lo jòc. A tu de virar.

(èr d'autbòi un pauc trufarèl per tapar lo long silenci que seguís.)

Lo mercand

M'avètz levat l'alèn. Coma parlar ? Quand lo pes de la fortuna me ven d'aclapar. Siái coma ensepelit jot una montanha d'aur. D'aur en forma de femnas. Parlant per respet, Monsur lo Rei, semblatz fòrça, antau, lo grand Temptaire...

Lo Rei

Vòls dire lo Diable... Nani. Diga que siás temptat... d'acòrdi. Perdona-me de jogar — jogar solament— lo Diable. Aquò es dins lo mestier de Rei, o de Dieu, de temptar los èstres. Per se gardar de los escarnir. Aime pas lo sang. La Reina ne pòt portar testimòni. Aime temptar. Aquí lo poder pren tota semblança : tot çò que se pòt porgir. Sens res perdre. E la gaug de bailar. E la delícia de sentir grelhar la desirança. E trantalhejar lo refut⁸. E s'asclar, se dobrir e s'esclatar coma miugrana l'estrecha consciéncia. Siái doça

sèrp a ras de l'ausidor de l'Eva, qu'emaí dins un còr d'òme pòt dormir. Al que tot pòt, quau es qu'i tendriá tèsta ?

Lo mercand

Vos ausiguère, Senhor Rei. E siái comol de reconoissença. Mas, coma dire ?...

Lo Rei

Sabe pas coma, mas diga-z-o !

Lo mercand

Francament — e vos ne sachetz pas mau — tròp es tròp.

Lo Rei

Coma ? Atrovariás la nòvia tròp bèla ?

Lo mercand

Coma dire ? Aquela mar grumejanta, blanca, negra, jauna, roja, mescla de filhas devòtas a son Dieu tan qu'a la color de son Dieu, n'i a per negar l'òme mai enrabiát de desirança e qu'espeliriá, coma Moisés de quaranta ans de desèrt a rosigar de sautarèls, de pan sens levat e de lachuga amara.

Lo Rei

Ara que las filhas te farián paur ?

Lo mercand

Las filhas, pas. Mas de pertot aqueles braces espesses, tibats, lusents, aquelas cuòissas onchosas, coma de tons dins la traïna, tot aquò rodejant a mon entorn, coma tan de sèrps d'Àfrica, aquelas cambas que vos ceuclan los rens, e que s'entrebescan de tan que sabètz pas pus ont es çò vòstre e çò sieu, n'ia per se n'anar de recuolons e a galaup...

Lo Rei

Lo Palais seriá grand.

Lo mercand

Lo Palais ?... Siái pas un aucelon de gàbia.

Lo Rei

Mas ! Per lo diable ! As pres per tissa de me desconsolar ! Pasmens, jògue lo jòc. Auriái poscut, s'aviái volgut, venir aici amb l'òme roge que son iatagan fai volar las tèstas coma de taps : una gislada de sang, e... passa-vendémia ! Tres peladas d'argèla grassa, e finida la fèsta.

---

¹ refús

Lo mercand

Vòle pas, pasmens, lo malur de mon Rei, que seriá lo dau reiaume tot. Per tan grand que siague lo sacrifici, siái prèste a sacrificar lo ben sol de ma vida. Aquel aucèl que m'apara de las maganhas e de las mauparadas totas que l'astre me pòt traire en camin.

Lo Rei

O sabiái qu'ères òme de rason e de dever. Te lo sauprai a dire. Mas condicions ? N'avèm acabat la litania...

Lo mercand

E saique cresètz pas, Monsieur lo Rei, que seriái pron cigarro per vos bailar aquel aucèl que m'o pòt tot porgir, e aquò per cent còp mens que çò que me pòt adurre. O fariatz, vos ? Onestament, Senhor Rei, o fariatz ?

Lo Rei

T'o dise un còp de mai, e cent se caliá, te cal saupre que, se m'o demandavas, e se me posquèsse derrabar lo còr per t'o bailar, l'auriás adejà dins la man, tot mostós.

Lo mercand

E de qué ne fariái, Santa Verge ?... Nani. E de tot biais, vos podriái pas anar quèrre lo còr entre las còstas. Quau es, o sabètz ben, que podriái ausar mandar la man sus l'èstre sacrat dau Rei ?

Lo Rei

La rason demòra dins ta boca. Me'n sovendrai lo jorn que, d'un Ministre primièr n'aurai de besonh.

Lo mercand (se senha)

Dieu garde ! Per ieu e per lo pòble !

Lo Rei

Ta rason t'encaminarà ben a èstre rasonable. T'ai tot porgit, aur, poder, amor. I ai apondut mon còr, qu'entre mas còstas baila au Reiaume sa cadéncia. A tu de me dire çò mai bèl, mai ric, que podriás cobejar. Ai bon uòlh, encara, e pasmens, vese pas pus res.

Lo mercand

O vesètz pas ? Çò qu'es pasmens primièr entre los òmes, davant los òmes. Çò sol emai de luònh, que res ni degus me bailèt jamai. E que l'aucèl, ne siái pas tan segur que me lo podriái porgir.

Lo Rei

Fasèm a las endevinhetas ?

Lo mercand

Enfin, Senhor Rei, vos tot sol au mond, benlèu, m'o podètz bailar. Que vòstra man sacrada es cargada de tan de poders salutaris.

Lo Rei

Primièr Ministre, o seràs, de segur, tu que parlas tan ben en paraulas de dos talhs. Mas fai pas avançar las causas.

Lo mercand

Siatz estat bon, Senhor Rei. Quand m'avètz volgut bailar tot un fum de femnas de tota color e de tota canta. Ges d'òme, dempuèi l'alba primièra a saique pas reculhit present tant ufanós. Mas i avètz somiat ? Dins lo codèrc ceuclat de clastras, l'aret, lo bèl aret banut, entremitan de doas cents fedas, cresètz, vos, que conois l'amor ?

Lo Rei

Aquí la trapèla dau diable ! Lo present sol, que Dieu, sol, emai encara, te lo podriá assegurar, aquò es aquel que me vas quèrre per lo me traire entre cambas. Rei siái, e grand Rei, pòde tot, ai tot, l'aur, lo poder, los vaissèus sur la mar granda, los vilatges e las vilas, l'aiga e lo fuòc, e la fòrça, emai se cal, lo sang das òmes. Mas quau es que govèrna l'amor ? Es coma se me disiás de governar la mòrt. Los dos sols que negan tot poder, totòdre, tota patz. Me desconsolas, l'amic.

Lo mercand

L'ai pas volgut. Au bèl contrari. Qu'ensaje de faire la mitat dau camin. Solament se fai a dos. O cal comprene...

Lo Rei

Escota. Sentisse que lo còr me va sagnar. Te l'ai porgit. Sens o perdre, serà parierà. (*Un temps, pron long per que s'ausisse cantar, linde e pur, lo cocut. Tres còps desseparats dau silenci aprefondit de la seuva. Seguits d'un fiulet d'aubòi malenconic, e, sus la fin, trufarèl.*)

Lo Rei (Manda la man als uòlhs, coma se plorava, de rescondons. Puòi :)

Onèste siái. Coma o dèu èstre un Rei. Quand vòl demorar entre los grands. Dins la memòria das òmes. Lagui primièr d'un Rei, conscient e organizat.

Onèste, donc. Que sap las aurièras de son poder, tan grand que siaguèsse. M'o cal ben confessar : l'amor, t'o pòdi pas bailar. L'amor se fai a mièjas. I cal èstre dos per s'endevenir, se Dieu o vòl...

Te vòle faire lo present major d'un Rei major. Saique te pòde pas assegurar l'amor. Mas te pòde bailar de l'amor çò que ne sabe de mai linde, bèl, fòrt. Ont ai trapat l'amor, aquí lo camin que, benlèu, a l'amor t'adralharà.

(*Autra crida ternenca e pura dau cocut ; autre fièu d'aubòi entre rire e lagremas. Puòi torna, grèu e pesuc, lo silenci grand de la seuva en espèra. Lo Rei fai un signe. Cant reial de las trompetas, coma per l'intrada triomfala d'un grand capitani que de guèrra torna. Long risolet doç, totescàs enneblat de malenconiá, de la Reina.*)

Lo Rei

Ara, per tu, a la cara dau mond, me vau derrabar lo còr !

Lo mercand (que braceja)

Per l'amor de Dieu e de sa Maire Santa, de dos genolhs, vos o prègue, Senhor Rei, o faguètz pas !

Lo Rei

Res pòt pas arrestar lo poder quand a mandat sa paraula.

(Temps solemne)

Ai dich que m'anave derrabar lo còr. Se pòt entendre de mantun biais. Ai pas de besonh d'una espasa. Me baste de vos o cridar : per tan que me posquèsse escoire la plaga e sagnar lo còr, e l'Infèrn, dins mas venas, s'engolir, baila-me l'aucèl e pòdes prene... *(Un temps)* ... la Reina !..... Ai dich !

(Un autre signe a las trompetas. Autre cant de triomfe dins la rama das arbres. E puòl torna un silenci terriblement pesuc, espés. Sola l'ouchava canta.)

Lo Rei

Quana patz ! E lo solelh aquí subre, coma se res se passava pas au mitan d'aquèu bòsc, afecionat⁹ sus son èstre escur. E tu, l'amic, de qué ne dises ?

Lo mercand (Après un temps de soscar)

Coma aquò es malaisit d'o dire... Quand lo bonur d'un òme es tan grand que, per pas se morir d'esmòu, deuriá l'udolar sens relambi, fins qu'a tuar lo silenci tot de la seuva... E qu'entre que vai tuar antau l'ocean de gaug que lo nèga, se deù pensar que i a pas res de fach, de tan que se sap pas se, per èstre linde e nòble e naut, aquel bonur vai pas tindar coma una escòrna. Tanben me vau calar. Ai dich la set de mon èime. Mas aquò es pas que votz soleta, perduda dins lo bòsc, coma lo manit innocent que semena son camin de peiretas blancas.

(Pesa sul pelenc un silenci grèu ont cadun finís que se vira cap a la Reina, que sus son fautulh demòra coma de maubre, amb, pasmens, aquel risolet leugièr qu'i floteja a las bocas. Per ne rompre lo pes, l'autbòl, un còp de mai, se deslarga a bèles paucs de las èrbas ont sembla escondut, e fai ausir una canta coma estrangiera a çò que se fai aquí, la mena de cançon que lo passejaire se ditz sens l'escotar, mas que fai resson, de luònh, a l'èime dau moment.)

Lo Rei (a la Reina)

Graciosa Majestat, me sembla qu'es a vos que sa dicha s'adreïça. Excusatz-me se m'engane...

(La Reina, entremitan das agaches totes, sembla empeirada. E pasmens, risoleja leugièr leugièr, coma a cent mila legas d'aquí. Un temps, res s'ausís pas, ni lo cocut, ni l'autbòl, ni l'ouchava. A la fin, parla la Reina.)

9

¹ - afecionat

La Reina

Lo Rei es lo Rei. E lo Poder es lo Poder. De mai grands an afortit, dins la consentida de totes, emai son aplaudiment, de vertats tan fòrtas e tan nòvas. Se cal clinar.

Lo Rei

Aquí parlar de Reina !...

(Un temps)

La Reina

Lo Rei a causit per lo ben e la glòria del Reiaume e de l'Estat.

Adonc, tot es ben.

Lo Rei o fai dins un èime de justícia, coma se tractava amb un autre rei.

Adonc tot es ben.

Lo Rei o fai per amor das òmes.

Adonc tot es ben.

Lo Rei reconóis, amb fòrça umilitat, que res es mai fòrt que l'amor.

Adonc tot es ben.

Lo Rei durbís a l'amor lo libre¹⁰ tot de l'expandi e dau temps.

Adonc, tot es ben.

Lo Rei a sacrificat son amor au ben dau Reiaume, e lo còr i sagna.

Adonc, tot es ben...

(Un temps)

Lo Rei

Aquí lo mèu d'una paraula reiala. Aquí lo gaubi e la saviesa, quand aquò es l'amor qu'es sa guida.

La Reina

La Reina es pas solament la Reina, es la serviciala, primièra, dau Rei, son mèstre. Lo dèu escotar ; èstre, a tota ora, a son comand. I mancarai pas. Per tu, Rei, ai mens de prètz qu'un aucèl dins sa gàbia. Per el ai mai de prètz : ta saviesa es granda de m'ordonar

---

10

¹ - lo libre = lo liure = la libertat

d'anar a lo que mai de prètz me baila. Entre qu'ai la sentida, au còp, de l'auçada de ton sacrifici.

Lo Rei

Lo poder es una crotz per l'òme que lo ten. Los camins dau dever i copan sovent los dau còr, i cal eroïsme, emai, cranisse pas d'o dire : santetat. Planhís-me. E prega per ieu.

La Reina

Ai parlat lo dire de la rason. Se m'èra permés, voldriái, ara, davant de pregar, poder deslargar lo dire dau còr. Umilament. E dins l'èime sol de la vertat.

Lo Rei

Parla, Reina, emai se ta paraula me deviá venir cremeson.

La Reina

Te voldriái parlar, Rei, coma s'èrem pas que dos sus la parabanda nauta dau Palais, entre la tèrra e las estèlas. Sens estafièrs, nimai trompetas.

Lo Rei

Parla. A mon comand, venon totes sordanhas, bòrnis e muts.

La Reina (après un temps coma s'i caliá prene alen dau fin fons de son còs)
... Èra inacabable nòstre amor... Me lo disiás, Senhor Rei...

Lo Rei

O disiam...

La Reina

Èra invencible...

Lo Rei

O disiam ensems...

La Reina

Tu sol e ieu, lo podiam matar. Es tu que l'as fach. Siás vertadièrament lo mai fòrt. I aviá pas que Dieu, dins las estèlas, per durar tant, emai encara, m'o disiás, Senhor Rei...

Lo Rei

O disiam...

La Reina

Èra linde, èra clar, èra fòrt, e las Pòrtas de l'Infèrn i podían res a son encontrè... m'o disiás...

Lo Rei

... O avèm dich ensems...

La Reina

Èra bèl. E comprene plan que lo pòsques mostrar en exemple.
E quau, melhor que ieu, ne podriá mostrar los carrairons, los solelhs e las ombras, las nuòchs longas, la set e lo solaç, l'espèr e l'abséncia...
Quau es, dau mond tot, que, dau despertar au sòm prestava rason a la vida e au mond ?...
Quau ?... Per ieu, tu.

Lo Rei

Me torcisses lo còr...

La Reina

Quau es que me fasiá lo lum, dins l'escur ? ... Me'n sovène ben... Èra tu...

Lo Rei

... E ieu... e ieu...

La Reina

Quau es qu'èra tan perdut coma a cent milhierats de legas entremitan d'una mar de tenebra e de baujum, quand, per mens d'una ora, l'autre se vesia pas espelir dins sa claror ?... Èra ieu...

Lo Rei

E ieu ?... Reina... saique creses pas ?

La Reina

Quau es que davant ela vesia los jorns de la vida s'expandir coma lo rebat de la luna sus la mar apasimada dau vèspre ?

Lo Rei

Cala-te, cala-te... Pas qu'a t'ausir, crudelament se cava la sentida de çò que pèrde... Per rason d'Estat, de segur... Avèm pas lo drech... Avèm pas lo drech de nos escarnir antau. L'òme de granda auçada, la femna de saviesa nauta, sabon a l'esmouguda téner tèsta. Aquò es pas dich que se serà vist plorar una Reina e son Rei. Aquí nòstre dever. Los demans saupràn apasimar la plaga e ne levar la sau.
Lo Reiaume, de luònh, me sona. Un dever novèl espèra la Reina. Cal aver lo gaubi de se daissar dignament. Me cline plan bas davant aquela que lo Reiaume e ieu i avèm tan grand dèute. Adieu-siatz, bèla Reina, adieu-siatz. En quane luòc que siagues, demòras Reina, in aeternum.

E tu, bèl jovent, recòrda-te dau present ufanós que t'ai fach. Tira de ton bèl èime e dau bon còr que te conoisce l'auçada d'una mena de Rei. Per ela, amic, pas que per ela.

(Fai signe au Capitani de prene la gàbia de l'aucèl. Entre qu'aquel i manda la man, aquí que l'aucèl parla)

L'Aucèl (Votz)

Siás estat bon per ieu. T'o voliái dire. E quau es que se podriá saupre mau de se veire sacrificat a l'amor. Aquí la sola semblança d'abandon que te podiái perdonar. Ages pas lagui per ieu. Benlèu qu'un jorn nos tornarem trobar. Adieu-siatz, donc !...

Lo Rei

E m'aviás pas dich que parlava !... Coma un crestian ! Siái l'òme mai ric de la tèrra !... mai ric ! mai ric ! mai ric ! mai ric ! mai ric !...

(Las trompetas tindan. Las cabucèlas. Los tamborns. Los gonhafièrs prenon las gàbias voidas. Lo Rei i fai lo signe de las pausar.)

Lo Rei

Aquí per la paraula de l'aucèl.

(Exit lo Rei en seguit triomfant. La fanfara, a bèles paucs s'anequelís dins la seuva. L'autbòi debana una cançon doçamara.)

(L'escur se fai)

Acte III

Scèna 1

(Quand tòrna mai la lusor, s'ausís coma la fin, luòncha luòncha, dins la seuva, de la caminada dau Rei. Amb dins l'aire, d'aquí, d'alai, de flòcs de fanfara, de ressons de trompetas e de còrnas. Mas tot descreissent. Lèu se fai lo bèl silenci de la natura.)

La Reina (Après que siagon demorats un brave moment a s'espier.)
... e ara, bèl Monsénher, de qu'anatz faire de ieu ?...

Lo mercand (Après un silenci)
... pregar, s'o volètz... lo perdon...

La Reina
... de qué ?...

Lo mercand
... de tot...

La Reina
... mas encara ?...

Lo mercand
D'èstre estat, sens l'aver cercat, l'encausa de vòstra mauparada...

La Reina
... Sabètz, amic, lo miralh fai pas l'uòlh guinche.

Lo mercand
Vese pas gaire çò que volètz dire.

La Reina
M'entende. L'ora aviá saique picat de la vertat d'un òme. L'escasença, es estada vos. Seria estada una altra, de tot biais... Agètz pas lagui... La vida a son andar...

Lo mercand
N'auria poscut causir un autre, mai alestit a tala astrada.

La Reina
L'astre se causís pas. E causís pas. Lo cal prene coma ven. Veses, ieu, te pòde rassegarar : siái pas desconsolada... E siái pas tan segura que l'astre aja tan mal causit.

Lo mercand
Saique me volètz plegar de vergonha...

(S'ausís la crida de l'upega)

M'as pasmens reclamada. La Reina

Aquò es vertat... mas... Lo mercand

... mas ?... La Reina

Ne vos cal pas saupre mau. Lo mercand

... quand o sauprai... La Reina

Lo Rei voliá l'Aucèl a tot pèdre... Lo mercand

Alara ? La Reina

Ieu, aquel Aucèl èra tot mon ben. Un ben coma se ne vei pas jot¹¹lo solelh, nimai jot la luna. Lo mercand

Es ben per aquò qu'o voliá. La Reina

I aviái tot refusat de çò que me porgissiá : fortuna, poder, femnas a bodre... Lo mercand

Alara ?... La Reina

Alara... per pas i bailar l'Aucèl, sens que se ne pòsca escarnir, i caliá ben demandar çò sol qu'o podiá pas bailar... Lo mercand

... La Reina... la Reina, que, vertat, la voliás pas... La Reina

---

11

¹ - Jot : jos.

Lo mercand

... e que, pasmens, me ven de bailar.
(*Un silenci*)

La Reina (bas)

... aquò es donc vertat que me vòls pas...

Lo mercand

Aquò es pas çò que dise : cal comprene... una Reina !... una Reina... Jujatz... Traire un agach sus una Reina, aquò se pòt faire, benlèu, entre mond de vòstra auçada. Pas au nòstre.Sabètz, en fòra de la Cort e de l'escachet grumejant que granolheja a l'entorn, siam pas totes, tan que siam, qu'un quicòm de semblant, emai fòrça, als cans dau revòbi que, muts, assetats en ceucle sus son cuèu, espilhan, de luònh, la taula de la nòça. E çò que ne recebèm es pas jamai que rebats e fums. Quicòm que vos fa salivar, passa. Mas que vos daissa la fam au ventre e lo sòmi au fin fons de l'èime. Res de mai. Lo jorn esbèu los imatges e lo vent las òlors... Una Reina !... Una Reina... Tan japar a la luna !...

La Reina

Res te fa pas obligat d'espiar solament la Reina. Qu'en tota Reina se rescond, mai o mens, una femna...

Lo mercand

... una femna ?... s'una Reina es una majestat, una femna es un mistèri : disiatz, totara, que cada cara de jovent que passava vos èra aquela d'una astrada. Per los jovents, cada cara de femna es mistèri sens fons ni fin.

La Reina

E saique melhor val qu'o demòre. Que lo jorn ont l'òme a tocat la fin d'aquel mistèri... paura femna ! A pas pus qu'a s'anar passejar endacòm mai son mistèri... Sens pasmens o gastar tròp sovent...

(*Tòrna, mai pròcha, la crida bombissenta de la puput.*)

La Reina (après un silenci)

E ara me cal faire un grand adieu-siatz a tota una part de ma vida. N'agachar las oras desgrunadas, recampadas coma d'un còp sol de fielat, las espiar lo moment que caldrà. E puòi las escampar tornarmai a la mar, peisses renduts a sas originas, e que s'i esbevon per sempre mai. Sens la mendra idèa de los tornar veire.

(*Espelís sul pelenc una bèla upega, d'auçada d'òme, o de filha. E aquí que lo bèl aucèl, crèsta levada, se met a parlar :*)

L'Upega (coma s'èra adejà mesclada de la conversa.)

... M'o disiá la Reina Saba, ma mestressa, a travèrs cent e cent e mai de mila nisadas d'upegas qu'an servat sa paraula encantada : lo passat es una mar que non jamai serà pas plena. I cal pas mancar d'escampar çò que vos rambalha... La Reina Saba qu'ère son aucèl favorit.

(Un temps.)

E benlèu que demoratz aquí, sens res dire, per de que d'upegas que parlan crestian, se n'es pas gaire vist despuòi la Reina Saba. Saique. Mas uòi, siái pas ma votz. Mas una que me ven de luònh e m'atravèrsa e raja, aiga de fònt, venguda de quau sap ont ? Un resson rebombit de sèrre en sèrre e de còla en còla. E... o sentisse ara... me ven d'una gàbia. Ne sabe pas mai. Grands son los mistèris dau mond.

Lo mercand

Perdequé aquel aucèl parla totjorn de la Reina Saba ?

La Reina

Perdequé èra l'aucèl pòrta-corona d'aquela Reina. Arrestava pas de la ceuclar de sa volada azardosa dins la lutz. E ne davalava pas que per estelar de sos passes la polsa dau camin.

L'Upega (coma se parlava soleta.)

Salomon disiá : « Baalkis, amor, de qu'es aquela mascariá ? »... e ela alandava d'uòlhs a s'i negar e fasiá l'abalausida : « Mas, mon bèl Senhor, de quanta mascariá volètz parlar ?... » E el, tot capejant : « O sabes plan melhor que ieu... » Mas ela, amb son risolet que, per grandmercés, i auriatz bailat l'empèri tot de las tèrras e de las sèt mars : « Mas, doç amic, me debes creire quand o dise : sabe vertat pas de que parlatz... » E Salomon i fasiá : « Parle d'aquela mascariá que fai qu'amb vos, siái tan ben que ne deslembre lo reiaume e lo cèl e la tèrra, e qu'entre que vos vese pas pus, me sembla d'èstre davalat nus au fins fons das Infèrns »... — « E se ne disiái tant, bèl doç amic, d'ont vendriá la mascariá ?... ». E s'amanhagavan de tendre carpinhatge. E tan de benurança ne gisclava en trelutz que semblava pas que res d'autre au mond podiá pas èstre, e que l'armonia de las ensenhas i èra ligada en una musica a vos tresvirar de vertolhons.

(barbotís quauques bruches azardoses e puòi la votz s'aclarís e aquí çò que s'ausís per la boca de l'Upega, amb sa bèla cresta levada :)

L'Aucèl

... Granmercès, doça Upega, de me prestar ta lenga aguda. Te la tornarai rendre lèu e podràs tornarmai parlar sens fin de la Reina de Saba.

L'Upega

Aquí qu'a ieu me parle. Dins quane mond siam pas venguts !...

L'Aucèl (per la boca de l'Upega.)

Siam ben aquí : tu, mon Mèstre... O siás encara un pauc, emai m'agèsses bailat... e vos, bèla Reina ? ... que voldriái pas parlar qu'als aubres e a la bruga...

Lo mercand

Siam ben aquí... mas ont siás, tu ?

L' Aucèl
Aquela empega !... Dins ma gàbia, o penses ben !
(Aire de flaiüta lonhtana.)

La Reina
Perdequé un jorn venguèt un jorn.

L'Upega
Ven totjorn un jorn...

La Reina
Saique, mas de coma aquel, se'n seguís pas un de cada auba...

L'Upega
... un jorn d'entre los jorns, n'ai tan vist que d'estèlas dins la mar, quand lo vent s'es
entredormit.

Lo mercand
Sabes, aucèl, la Reina Saba...

L'Upega
A pas finit de caminar dins son camin de legenda, e son palanquin de se balancejar sul cèl
de fuòc dins l'andar pesuc das elefants, sens relambi. E de jorns grands, de jorns de
glòria, n'agèt son sadol.

Lo mercand
Cada temps pòrta sa Reina a son front.

L'Upega
I a temps que trempa e temps que destrempa.

Lo mercand
Parlatz coma lo Rei Salomon.

L'Upega
Aquel d'aquí me'n parles pas pus.

Lo mercand
Èra benlèu pas d'aqueles que fan rire.

L'Upega
Es pas qu'après la despartida de ma Reina Saba que Salomon acomencèt a machugar lo
cendre e a nos cantar la litania de las vanitats. Abans, Sénher Dieu ! lo mond èra pas que
lusor, rebat de cèl e resplendor. Un trelutz qu'escandilha suls teulats d'aur de sa ciutat e
de sos temples.

Sens ma Reina Saba, de qu'èra vengut lo Rei Grand : un vielhàs cargat d'ans, clinat jos la nèu de sos pèusses e l'amarum d'una vida perduda. Tot lo deman de lutz que baila vam a l'espèr èra passat detràs. Ié demorava la tenèbra e lo calavenc. Podiá pas que romiar cendre e lachugueta amara. Ara, n'i a pron amb Salomon. Saba se cala. Que parle la Reina dau jorn.

(Fiu dançarèl d'autbòi dins l'aire.)

La Reina (coma sortida de soscar.)

Siam ara dos vèuses : vos de l'Aucèl, ieu de mon Rei. Coma faire, de que faire ?

Lo mercand

De mon esperiment, vos pòde dire : i pas pus pensar.

La Reina

Dau mieu, arrestar pas d'i soscar.

Lo mercand

A de que servís ?

La Reina

A aparar los endemans.

Lo mercand

Vive, ieu, sens res aparar de ma vida. Dise pas qu'es tremolanta. Mas, enfin, me'n pòrte pas tan mau.

La Reina

Podriam faire a mièjas : un jorn i pas pensar. L'autre i soscar sens relambi.

Lo mercand

E veiriam, après, çò que melhor val.

La Reina

Saique. Mas sens trucar. Jurat ?

Lo mercand

Jurat ! *(Se tòcan las mans. La Reina reten la dau jovent)*
(Après un temps) De qu'a, ma man ?

La Reina

Es man d'òme, larga, dura, fòrta... Per las dralhas de la vida, aquí çò que cal a la femna per caminar...

Lo mercand

Se crenhissètz pas arronzes e pèiras, calavencs e barrandas¹², que son l'ordinari de mon camin, vos promete fòrça bonur.

La Reina

Aquò me cambiarà dau reinatge.

Lo mercand

Es pasmens lo sòmi acostumat de las femnas totas dau país.

La Reina

O pòdon ben gardar, lo bèl sòmi, pas mai qu'un sòmi dins sa tèsta. Sabes çò qu'es una Reina ? La primièra gimblada jos lo pes dau poder. Servicjala primièra dau Rei e dau reiaume. Vòle dire la qu'i demandan mai e qu'i perdonan mens. Que lo vèspre, tard, au mitan de la nuòch, quand es pas un pauquet davant l'auba, s'escampa au liech coma una pelha, escanada de lassitge, quand es pas d'amarum o de vòmi La Reina ?... La que pòrta coma una crotz de plomb la corona endiamentada e lo grèu mantèl cargat de fieusses d'aur. Entre que d'autres, nudas, lisas e primas s'espandisson sus son lençòu. E i cal, etèrn, a las bocas, lo risolet de la gaug, de la benvolència e dau contentament. Entre qu'a son entorn vei los coïdes s'aplantar dins las còstas, quand passa, e la gaug crucificanta de las Dònas de sa Cort. E te cal servir la cara de la gràcia e de la patz. Sobeirana !... emai quand sos passes i mancan, e que sentís sos genolhs i plegar jos la carga.

Lo mercand (après un temps.)

Alara... de çò qu'ai fach, ne vos sabètz pas tròp mau ?...

La Reina

Sabe - me l'as dich - qu'as pas cresegut una minuta que lo Rei m'escambiariá amb aquel Aucèl, emai que parle crestian. Coma te'n podriái saupre mau ?...(*Un temps*)... E tot ben comptat... m'avise... a bèles paucs... que ne siái pas tament escarnida... (*ie torna prene la man*)... vertat... me sentisse, ara, coma sauva de cadenas que me dintravan dins las carns... Una mena de libertat que se lèva per ieu, coma un alen vengut dau fons de la nuòch... E que m'emplena de tot mon èime, de tot mon èstre. E que n'ai lo còr coma se n'anava asclar... (*un temps*)...E m'agrada tant e tan de te o dire...(*un silenci*)
Que parlar, i a de moments, es una mena de plaser, a ras de son acrin... qu'es pas de dire... quand la paraula es de nivèl amb lo còr... e... coma dire... la carn tota... en aquel temps, tan rar, ont la cèrca de comunion s'impausa a l'èstre, quand sentís qu'un autre i ven au davant... Sabe pas se me fau plan entendre...(*Un temps*)
Ò !... e puòi... lo prètz mai naut de la paraula, es quand ven tant enebriada que se pòt pas pus esprenir que per la mena de silenci ont sap que deu finir per s'esvanir... (*un temps*)... e que, d'un èstre a l'autre, aquò's entre los dets entremesclats que passa l'èime de vida...

12

¹ barrencs

(Se calan un brieu, los uòlhs negats dins los de l'autre, puòdi s'ausís tornarmai la votz de l'upega.)

L'Upega

Ara, an pas pus de besonh de ieu per s'embriagar un de l'autre. Quand sa paraula espelirà dins sa part mai bèla qu'es lo silenci, tornarai au desèrt, au cèl de fuòc, a la lutz pura, au Reiaume sens aurièras de la Reina Saba.

Lo mercand (coma espelit de sòmi)

... Ara, ara, vene de veire lo rai verdet...

La Reina

De que ?...

Lo mercand

... lo rai verdet... aquel que se vei pas qu'un còp... mens de temps qu'un lamp... vos esbleugís pas... vos daissa dins l'èime e lo còr un esper, au còp, e una patz tan granda que tot lo demai de la vida agandirà pas a l'esbeure.

La Reina

Mas coma ?... vos sentissètz ben ?

Lo mercand

Lo rai verdet... E aquò es vos qu'avètz dubèrt lo talh... passat lo miralh... alandat son rebat...Ara, tot es vengut clar... estranjament clar... e de bon faire... ges d'ombra... ges de paura... ges d'anciá... nos podèm tot o dire... e lo mond nos es bèu... e res pòt pas res a l'encontre dau tot e dau parelh que siam, ni lo temps, ni los òmes, ni lo cèl, ni la tèrra... E son totes per nautres... o sentissètz pas... Reina ?

La Reina

Reina o siái pas pus, franc de tu, se me vòls encara...

Lo mercand

Au fons d'aqueles uòlhs, aquò's aquí que l'ai vist beluguejar lo rai verdet...

La Reina

... e o sabiái pas que caminave entredormida coma los que van a ras d'un teulat...

Lo mercand

E ieu, que, passat lo còl das vint ans, me vesíái adejà sus la davalada escura dau vielhonge sens non jamai aver viscut. Los uòlhs enneblats d'una vida sens arma, sens tòca, sens gost ni gusta.

La Reina

Sabiái pas que la vida pòt èstre un bòsc encantat. Ont anam coma simbèls dormilhoses fins que giscla un signe que se vei pas, e que tot cambie, e qu'espeligue un sòmi.

Sortissèm d'un encant per anar dins un autre. Qu'es au primièr çò que lo jorn es a la nuòch, naissença, espelison, trelutz.

Lo mercand

E ven, de l'esmoguda, la mar granda, coflada per la luna de l'esper, qu'enrabala lo còr. E monta als uòlhs la doça aigada. Es au mond tot que van las gràcias. I bailariás ta camisa. E ton amor, sens perdre un degot dau tieu. Ton amor, tan ric coma la mar. Davant, èrem bòrnhes. Nos vesiam pas. Aquí que ta paraula nos a fach lum. Aquí que t'ausisse. Entre qu'abans, las paraulas nòstras se crosavan dins l'aire sens se nosar. Coma d'aucèls de mena desparièra.

La Reina

Aquí que ta paraula me ven dins l'arma coma s'èra mieuna. E la mieuna coma se veniá de tu.

Lo mercand

Aquí que te vese dins mon èime. Aquí que te vese dins mon clar.

La Reina

Vesiam pas que los autres. Ara, se son esbeguts dins la lutz nòstra.

Lo mercand

E sas paraulas qu'ausissiam se son caladas, a bèles paucs, esvanidas, coma un resson de marrit sòmi.

La Reina

Que bòn i siague lo camin ; e pietadós lo temps. Perqué nos an bailat son abséncia.

Lo mercand

E daissats, a nautres dos, lo mond tot dins sa glòria e son trelutz.

La Reina

Ara se sarra lo temps de nòstre silenci enclausit.

Lo mercand

Lo temps das miralhs que non jamai finiràn pas de s'agachar.

La Reina

E qu'arrestan pas de se beure un a l'autre.

Lo mercand

Aquel mond es lo Grand Òrt de Dieu amb sas ofèrtas de fruchas e de flors. Calici per enauçar ta beutat. Solelh per la glòria de ton front.

La Reina

Benesits los arronzes dau long camin que faguère. Puòi que m'an adralhat a la fònt linda.
Ont, de genolhons, me clinarai per i beure l'oblit de tot... de tot çò qu'es pas nautres.

Lo mercand

Ma sola fònt serà ta boca. Mon lugar sol seràn tos uòlhs.

La Reina

Quand toquère tos dets, o sachère, per que secotida d'un fremin long.

Lo mercand

Perdequé ieu ?...

La Reina

Per de que.

Lo mercand

Perdequé ieu, paure e perdut ?...

La Reina

Per de que.

Lo mercand

Perdequé ieu sol entre tan de milions, mai bèls, mai fòrts, mai rics ?...

La Reina

Per de que.

Lo mercand

Coma ?... per de que.

La Reina

Per de que l'amor s'accontenta totjorn d'una paraula sola per se donar rason. E qu'aquela paraula simpla e nuda es : Per de que.

Lo mercand

Davant, aviái ma vida engrevada per los demans de crenhe e l'endolentida dau passat...
Coma se fai ?

La Reina

Coma se fai ?... Parla, doça fònt...

Lo mercand

Coma se fai ?... son totes partits amb aquel mond... esvanits... ges de deman, senon un uòi etèrn. Ges de passat, senon dins nòstra esquina lo camin de flors escampadas que nos menava a nòstre acrin. Aquí que l'espie, ara, amb una mena de tendrum.

La Reina

E ieu i fau gràcias per t'aver fach coma siás. Aqueles jorns qu'agres te siaguèron, los voldriái prene entre mans e i faire lo present de mas bocas.

Lo mercand

E ieu, ton camin de crotz, de genolhons ne tocar la tèrra de ma boca.

La Reina

Aime fins qu'a la marca de ton pas de conquistaire sus la polsa dau camin.

Lo mercand

E ieu me pren gelosiá de l'èr que te davala dins la peitrina.

La Reina

De res, de ges, agesses pas gelosiá. Que tot çò que vese, tot çò que tòque, tot çò que beve, tot aquò me ven de tu. Aquò es mon biais de venir tu.

Lo mercand

Coma s'adejà l'ères pas. Quand siás ieu, e, per demai lo mond tot e, per dessus lo grand calelh e la nuòch d'estèlas carastelada... Tu mon estèla.

La Reina

Tu, ma nuòch...

Lo mercand

Tu, ma patz...

La Reina

Tu, mon espèra...

Lo mercand

Tu, mon esper...

La Reina

Tu, ma corona...

Lo mercand

Tu, ma ginèsta enflorida...

L'Upega

Aicí siam. Aquí la Cantica de Salomon e de ma Reina Saba. Per pauc qu'i baile vam, van faire sautar los sèrres e dançar las còlas. Anatz veire. Basta d'i traire lo det. E tot se'n seguís. (*Se sarra d'eles, un brieu e trai sa litania* :)

Ròsa mistica
torre d'evòri

Casa d'aur...

Lo mercand (a la Reina)

Flume sens riba,
Patz calabruna,
Luna dins l'aiga...

L'Upega

... Miralh de justícia,
Pòrta celestia,
Lugar matinièr...

La Reina

... mon bèl colomb,
... mon sauze lis,
... mon lausièr vèrd...

Lo mercand

... Ramat d'estèlas,
mar esmeralda,
cant d'auriòu...

La Reina

... Seda marina
rasim sauvatge,
ô, cieutat enebida...

L'Upega

Ara, podèm partir. Per eles, siam partits. Sauprem pas pus çò que se dison. Sas bocas, lèu, se van tocar. E seràn sols a s'ausir. Amb sa votz sens paraulas.

Lo mercand

... Flor dau desèrt,
tresaur perdut,
ò Ròsa bengalina...

(Los dos, estrechament sarrats, s'encaminan per s'avalir dins la seuva, darrièr lo fust espés dau roire.)

L'Upega (demòra muda un brieu, puòi :)

... La Ròsa bengalina... E saique l'an atrobada... coma d'autres, tròp raris. Balkís e Salomon atanben la culhiguèron. Meravilha desconeguda, tan resconduda e pas de bon trobar.

(Nais a ras de l'èrba un èr de l'autbòi doç e tintat de malencòni. Amb una mena de question, sens relambi levada e per sempre mai sens responsa. E, d'aquel fieu de delícia

*doçamara, ont s'apondrà, s'òm vòu, lo violon e la flaiüta o la clarineta, aquí qu'espelís
enfín una cançon, dins la boca de l'Upega, la cançon de la Ròsa bengalina :)*

Un cèl de gel
un ròc perdut
de palombas entredormidas...
jos l'uòlh verdèt, mièg dormilhós
de quauque Melusina,
au fons d'un bòsc de temps calhat
la Ròsa bengalina.

L'oblit totjorn,
coma una flor
de teuna cendra escura,
la nuòch sens vent,
lo freg, sovent,
e sa grand seuva escura...

Ont es sepelida
Quau denistariá
la flor espelida ?
Au fons dau desèrt
ont es resconduda,
quau l'atrobariá
la Ròsa perduda ?

Quau la delembra, un jorn l'aurà,
e quau la cèrca non veirà
la Ròsa bengalina.
Mas lo qu'a d'ausida
sempre l'ausirà
la flor amudida...

Coma, en la bauma ont se rescond
una peire opalina,
Quau per la veire entrelusir
la Ròsa bengalina ?

A l'inocent de las mans lindas
durbís sas bocas dins lo vent
la Ròsa bengalina...

*(Aquí s'arrèsta lo cant de l'Upega. Mas la musica, ela, s'esperlonga encara un
temps e s'avalís entre que la lusor se'n vai e que l'escur se tòrna faire.)*

(Cortina)

Acte IV

Scèna 1

(Dins la Cort d'onor dau Palais : una grand taula pren tot lo fons. A drecha, pòrta triomfala.)

Lo Conselhièr màger (als serviciaus)

Que tot siague lèst per l'arribar dau Rei. Servicis, escudèlas, veires e tot. Sètis...

*(A un cortesan)*Jorn istoric. Una victòria dau Rei, sens lo mendre degot de sang. A la mièja nuòch, despertarem lo pòble tot a còps de campanas. Vos ne pòde pas dire mai. Qu'es au Rei l'onor d'o cridar a son mond. Mas devon pas èstre tan luònh. *(S'ausís de trompetas, encara pron luònh.)* Aquí se sarran. Lo revòbi de uòi es un onor que demorarà escrich au front das ostaus d'aqueles qu'i son convidats. Son nom passarà los barris de l'espandi e dau temps. Seràn lo seguit de la patz etèrna que vai impausar a la planeta nòstre Sénher lo Rei. Senhoreja sus aquel jorn sabe pas quant encés de fèsta majora. Un reire-gost, una reire-lusor de miracle. Una primauba d'eternitat qu'auriá per escais : la Patz...

(Novèl cant de trompas mai pròchas, puòdi bruch de galaup que s'arrèsta d'una, e tot corrignent bombís dins la cort lo Capitani, arrajant de cròia e de contentament, tot roge, que fai signe au mond de se calar. Se tiba coma un gal sus son fumeràs¹³ e, de sa votz terribla, trai :)

Lo Capitani

Lo gonhafièrs dau Rei !!!

(Se fai un silenci lèu romput per lo martelatge dau pas acadenciat de la chorma qu'escracha tot de sos talons e aquí qu'espelisson los gonhafièrs dau Rei. Novèl còp de trompetas triomfalas, mai pròchas. Arriba un oficièr que pòrta, braces expandits, la gàbia de l'Aucèl blanc. Se ven arrestar davant lo mitan de la taula. E demòra aquí, lo braç alandat, coma un simbèu. Novèla trompetada d'estil Haendel("Fuòcs d'artificis reials" o "Water Music".)

Lo Capitani (tibat coma un gal, trai, imperiós :)

Nòstre Sénher lo Rei !

(E, lent e majestuós, dins sa glòria tota, lo Rei dintra sul pelenc. Pren de temps e d'alèn davant de parlar.)

Lo Rei

Per vosautres totes glòria e patz ! Los que m'avètz seguit, aparat e preservat per lo silenci dau secret. Ara vos o pòde dire : cadun de vautres es dintrat dins l'istòria, emai dins la legenda. A passes de colombs, vertat. Mas vos n'avisarètz lèu. I a pas, dins l'eternitat

---

13

¹ femoràs

endaurada de l'istòria, victòria tan granda coma aquela que, dins lo silenci d'una seuva, s'es poscut ganhar uòi, entre qu'èmai los aucèls se ne son pas avisats. Ne vos pòde pas dire mai per l'ora. Que la novèla deu anar primièr als Conselhièrs savis e fidèls, coma als Ambaïssadors das Pòbles estrangiers dau Defòra.

Tot esperant, vos vau pregar a totes un servici darrièr. Corriassètz quèrre aqueles que cadun vos es estat fach comand de los anar convidar. E que lèu-lèu —son totes adejà esparpalhats dins lo Palais o lo Pargue — deuràn èstre aquí perquè se vai acomençar lo grand Revòbi d'entre los sègles das sègles.

(Sortida a galaup das Gonhafièrs. Lo Rei se sarra de la gàbia de l'Aucèl Blanc e doçament ié parla :)

Uòi, es ta fèsta tant e mai coma la mieuna.

As pas gaire parlat fins qu'ara. Vòle donc creire que siás consent.

Adonc, çò que vòle de tu, te serà saique leugièr de m'o bailar.

Vòle — e non jamai o podrai deslembra — lo revòbi tant ufanós que se siaguèsse vist en tot luòc de la tèrra e dins los sègles totes.

E s'agís pas solament — o pòdes plan pensar — d'un recapte. Que siái e demòre pron ric per me'n bailar tan coma vòle, e das mai bèls. Mas aquò deu èstre, als uòlhs das pòbles totes de la tèrra, lo signe dau poder sens bolièras que, per tu, e per tu sol, s'atropa ara entre mans dau Rei d'aquel país. E que ne fai lo mèstre de la tèrra. Pas per lo mau. Mas per lo ben de totes, dins la patz. Puòi que, per ton poder vengut mieu, podèm deseparar e despoderar sens un degot de sang, tot aqueles que nos vendrián au contre, armas en man. Als que voldràn la convèrsa, lo drech de discutir. Res de mai bòn. Res de mai bèl. L'umanitat agandís, per tu, a la patz etèrna. Te faràn una estatua d'aur. Au mitan de la capitala. E las generacions de las generacions i vendràn, en renguetas, per milierats de milions, t'adorar, e te pregar.

L'Aucèl

E lo fum agandirà au nas de l'estatua, lo fum das mercands de saucissas. D'autres vendràn de medalhas ont serai engravat dins ma gàbia. Penjadas au còl das manits amb una cadeneta. E dau mai vendràn grands, dau mai la cadeneta vendrà cadena. Qu'es — s'òm vòu — una mena de camin de Patz. Que tot camin, a Roma mena.

Lo Rei

Te'n saches pas mau. Ta gàbia es pas preson. Me coneisse pron, ara. Se t'i cal manténer, aquò es per t'aparar de la cobesença das michants, que de tu farián l'esplech de sas òbras marridas. I a tan de mau que s'espaceja per lo mond. Un malur es tan lèu arribat. Aicí, riscas pas res. Que mon escach de Gonhafièrs d'eleit, de nuòch coma de jorn, velha sus ta libertat.

L'Aucèl

Que ne sentisse cada minuta lo prèt看 sens comparança. S'apren totjorn : vene de comprene çò que fins ara aviái pas jamai poscut encapar : çò qu'es la libertat das òmes. S'i cal alestir per s'i faire. Aquò ven pas d'un còp. O cal fòrça practicar per l'endevenir. Mas, un còp fach, ne veses las estèlas.

Lo Rei

Emai au bonur s'i cal faire. E lo gost de bailar n'es lo melhor camin.

L'Aucèl

De que bailar ?

Lo Rei

Tos poders, totes.

L'Aucèl

Mos poders curbisson pas tota causa. Lo mond escota pas de fons nimai totjorn a sos comands.

Lo Rei

Coma ?

L'Aucèl

Siái pas sol a mestrejar lo mond. Qu'autrament seriái Dieu. E quau es qu'ausariá d'engabiar Dieu ? ... Emai masc, e subretot per çò que me pertòca a ieu, siái despoderat.

Lo Rei

Mas tu, aquò's pas ieu.

L'Aucèl

Saique. Mas per quau que siague quand vai per mond e per camins, son ombra rabala a son entorn, coma l'ombra clara d'abelhas que degun vei pas, una mena d'eissam, vonvonejant a son entorn. Fach tan de sas òbras bonas coma de sos rebats marrits. E aquel fum, quand es espés, i arriba de se metre au travèrs de tot encant. E de n'escarnir lo poder. E de virar au rebors çò de bòn qu'aviá carga de faire. E l'encant s'espotís au sòu coma una lauseta subran mudada en pèira.

(Lo Capitani das Gonhafièrs ven dire paraulas a la muda au Rei. Lo Rei se vai aplantar darrièr lo grand fautulh au mitan de la taulassa. Un vailet bramaire se ven aplantar a drecha de la taula. Son presents, davant tota dintrada : lo Rei, lo Vièlh Conselhièr. E dins lo canton de gaucha, un cortesan amb una femna. A despart, faràn de comentaris. La claror, après, se farà sus dos corbasses, quilhats primièr sus un bòrd de fenèstra. D'a mesura que lo Bramaire los anóncia, lo Rei mòstra sa plaça als convidats.)

Lo Bramaire

Lo Cardinal de Mandoças ! Protonotari apostolic e roman.

Lo Cortesan

Esavesque de Toleda.

La Dòna

Dison que s'amerita son nom...

Lo Cortesan

Coma ?

La Dòna

Pareis que las ten doças... La Comtessa de Thincaset ne podriá saique dire quicòm. Just qu'arriba !...

Lo Bramaire

La Comtessa de Thincaset, Ambaissairitz de las Isclas grandas de Bretanha e das Causses !

Lo Cortesan

Grand-Mèstra, a çò que se ditz, de l'Òrdre Sobeiran de las Devòtas dau Sussex...

La Dòna

Tè !... Aquela, la sabiaí pas !

Lo Bramaire

Lo President Gos-de-Pegòt, Primièr Ministre !

La Dòna

E d'aquel, de que se deu pensar ?

Lo Cortesan

Dau non-res, quau, en fòra d'Heidegger, ne podriá dire quicòm ?

Lo Bramaire

L'avocat Auflascon, ministre dau Negòci e de las Penjadoiras !

Lo Cortesan

Ministre de tot çò que se vend...

La Dòna

El, tot primièr...

Lo Bramaire

Lo Comte de Wäiseckar-Tamòtha, Ambairassejaire¹⁴ de las Alpas-nautas d'Ungaria-bassa.

14

¹Mèscla d'Ambaissador e d'Embarrassaire.

La Dòna

Lo plan nommat. Que seca sovent las sieunas...

Lo Bramaire

Lo Duc de Chincha-Merlincha, Ambairassejaire de Peruvia !

Cortesana

Es un Incàs !

Cortesan

Incàs ?... Incàs ?...

Cortesana

En cas de res de quicòm...

Lo Bramaire

Il Marquese d'Ipso-facto, Ambairassejaire dau Reiaume das fidèus !

La Dòna

Que melhor seriá en pòsta dins lo Middlesex...

Lo Bramaire

Lo Cancelièr Tanval-Martin, ministre de las Talhas !

Cortesan

Apara ta saqueta !

Lo Bramaire

Lo General-Comte Alsemar dau Quicha-Pet, ministre de la guèrra e de la santat.

Cortesan

Famós per son eslogan : « La guèrra per la santat - La santat per la guèrra. »

La Dòna

Lo garrèl ?

Cortesan

Agèt una ataca... La sola de sa vida qu'age rebutada...

Lo Bramaire

Lo Grand Amiral de las Mars, Nicanor d'Escampa-barrieus, ministre de las torpilhas e das negafòls !

Cortesan

Pareis que s'aima l'aiga, escopís pas sus lo vin.

Lo Bramaire

Lo Baron de la Bana-Tòrta, Subrintendent das Plasers dau Rei !

Lo Cortesan

Lo grand Macarèl d'Empèri !

Lo Bramaire

Lo Professor Canta-codena Subrintendent de la Recèrca !

Lo Cortesan

Coma a pas res a dire, cèrca çò que podriá dire. Aquò es un biais de se manténer. N'a per una vida...

Cortesana

E l'òme roge que seguís de luònh ?... Quau es aquel ?...

Lo Cortesan

Calatz-vos... Qu'aquò's lo Borrèl...

Cortesana

Coma i dison ?...

Lo Cortesan

Escana-Piòt : lo plan-nommat. Malurosament, s'accontenta pas das piòts... Aicí, ven tastar los plats, qu'òm sap pas jamai...

Lo Baron de la Bana-Tòrta

Ai lo dever, plan graciòsa Majestat, de vos assabentar que, quand serem totes assetats a vòstre entorn, serem tretze, çò qu'es enebit per lo Protocòl.

Lo Rei

Otre ! Coma faire ?... Podèm pas, pasmens, convidar lo Borrèl !

Can-de-Pegòt

Ai una idèia !

Lo Rei

Es jorn de miracle !

Can-de Pegòt

I a pas qu'a sonar lo Poèta...

Lo Rei

... Manjafavas ? ...

Can-de-Pegòt

Es plan conosciut que respond totjorn, e subretot quand es pas convidat. Fai lo nèci. Deu pas èstre tan luònh. Deu èstre a rodejar dins quauque corredor dau Palais, d'aquesta ora qu'es la de la benediccion de las cabucèlas.

Lo Rei

Capitani, mandatz d'òmes de tot caire, per nos o menar, mòrt o vieu !...

(A aquel moment, òm vei se levar la toalha de la grand taula e ne sortís lo Poèta, galòdi e triomfant)

Lo Poèta

Ère aquí, tot passant, per fortuna !

Cortesana

O pòt dire, per fortuna.

Lo Bramaire (sus un signe dau Rei)

Lo grand Poèta Manjafavas ! *(Lo poèta se tiba coma un arquet)* Poèta laureat de l'Estat. Marqués de las Remplegadas. Titulari a vida dau Sautarèl d'Aur !

Cortesan

... mai conosciut dins la bassa-çlassa per l'escais de "Pichòt-nanet de Santonet".

Cortesana

Poèta-laureat de l'Estat sobeiran. Que nos jòga tot l'an «Poète et Paysan».

Lo Rei

Ara, siam totes. En plaça, per aquel revòbi qu'es subretot e fins qu'a la fin das temps e l'abenatge das sègles, un eveniment istoric. E, per lo plan marcar, vos deve primièr parlar. Per vos faire lum sus lo jorn d'entre los jorns que vivètz, ara. Serai cort : un peçuc d'aur val mai qu'un quintal de pèiras. Aquí, sus la taula, davant ieu, avètz una gàbia. Dedins, un bèl aucèl blanc. Agachatz-o. Longtemps. Qu'es l'Aucèl de la patz. La colomba qu'a Noè porgiguèt lo ram de l'oliu.

E, estranjament, es, au còp, l'arma secrèta de vòstre Rei. Una arma per congrelhar la Patz. Aquí lo mistèri grand qu'ai volgut, per los pòbles tots de la tèrra, coma pel mieu, faire espelir dins la lutz gloriosa e reiala d'aquel jorn. Espiatz-o ! *(Bronzinar de parladissasque s'ausisson pas clarament. Puòi lo Rei fai un signe e se calan)*

La Patz, per encant ! Lo sòmi de l'umanitat, tengut per baug, ieu ne fau la vertat dau mond. Aquel revòbi es pas que lo signe dau poder qu'ai amestreat en me fasent Mèstre de l'Aucèl blanc. Aquel revòbi, sens ges de cosinièr, ni de cosina. Sens que res siague estat alestit. Res. E pasmens... E pasmens, seretz regalats. De que dise ?... Abondats. Calaretz, totara, davans la mar, e lo requist d'aquela taula. E de vins que se deurián tastar de genolhons, n'auretz a bodre coma d'aigat de cistèrna.

Lo poder de complir tal miracle per la taula es pas que lo signe d'aquel de faire la lei als pòbles totes de la tèrra. Per encant. Ges d'armada pòt pas téner davant l'Aucèl blanc. Ges

de canon. Ges d'avion. Los carris s'empeiraràn au mieu comand. Arrestarem tot. De la minuta exacta que parle, acomença enfin la patz universala, das pòbles totes esperada. N'ai pron dich, qu'ai tot dich. L'Evangèli pesa pas, d'ara enavans, lo pes de mon dire. (Aplaudiments de totes. A despart de la Comtessa de Thincaset, dau Cardinal e de Chinch-Merlincha.)

Lo Rei

Mon dire vos desagrada, Eminéncia ?

Lo Cardinal

Sénher Rei, aquò es pas tament çò qu'avètz dich de la patz, que m'escòï, mas çò qu'avètz dich das Evangèlis...

Lo Rei

Me ne desencuse : èra pas que per maniera... per mostrar l'auçada de l'eveniment...

Lo Cardinal

L'auçada de tota causa, aquò es Dieu que la fai. Vos benesigue. Amb l'espèr que vos o perdonarà. Dins sa benvolença sens bolièras.

Lo Rei (se clina)

Grandmercé pel El, emai per vos.

(*Pica dins las mans*)E ara, qu'acomence lo revòbi legendari !... adejà.

(Un grand seguit de cocarros de blanc vestit venon davant la taula, e, aplantats de perfil, tenon naut de grands platasses. Puòï, d'un còp, los davalan per los faire veire. E dedins, de que s'i vei : d'agaças magras amb las plumas de las alas e de la coa, de traces de chòts, d'espinas de peisses, sens ges de carn, un fasan qu'a pas que plumas bèlas e òsses blanquinèls. D'autres faràn lo signe de vojar amb de flascós clars ont i a pas que d'aiga dedins, etc, etc...Lo Rei ven blanc coma un linge. Se vei bracejar doçament. Sa boca se durbís e se barra. Mas ges de paraula ne sortís. E aquí que se mena lo brande das bufets dansat per de cosinièrs magres. Entre que los cocarros fan lo signe de servir los convidats. E que, las de bracejar, lo Rei se pèrd coma dins un sòmi.)

Brande das bufets

Per dançar davant lo bufet,
Res de melhor que los bufets !

Res ten galhard
Res fai palhard
Res fai de ben
Coma lo vent !

E bufa i au cueu ! etc...

Per dançar davant lo bufet,
Res de melhor que los bufets !

L'èr carga pas la lenga
E gasta pas las dents !
I a pas per viure ben
Qu'a se coflar de vent !

E bufa i au cueu ! etc...

Per dançar davant lo bufet,
Res de melhor que los bufets !

Per córrer teulat
E manidas doças
Val mai magre cat
Que porciu que polsa !

E bufa i au cueu ! etc...

(Aplaudiment de totes, que, fin finala, lo Rei i mescla lo sieu. D'aquel temps, s'es fach lo simbèl de servici de platasses voides e de flascons d'aiga. E aquí qu'acomença lo "Te Deum das plasers de la taula" :)

Waisekar-Tamòtha (Enauça son veire plen d'aiga)
Ò vin ! Sang de Dieu ! Font de gaug ! Consolacion das adolentits !

Comtessa de Thincaset

Refugi das pecadors !

Gos de Pegòt

Aquel nos ven de Borgonha.

Cardinal

Aquel de Beujolès.

Banatòrta

Que marida Itàlia e Besièrs !

Comtessa de Thincaset (au serviciu)

Vesètz pas, qu'a tròp begut !... Me l'anatz tuar !

Can-de-Pegòt

Aquel es un Bordèus ! Bordèus ! Bordèus ! Bèl nom per pantaissar... un plural singular...
(Ritz... es lo sol...)

Quicha-Pet

Ò lo peis totescàs rostit, vira-vira, que vos trai dins la boca tot lo salabrun de las mars !

Chincha-Merlincha

Aquela carn sauvatja ! Que vos voja au sang tot lo ruscle de la feruna...

Thincaset

... sas amors jos la luna !

Lo Grand Amiral

E las espiças ! Quanta fèsta ! Los rebats de las mars australas, las esclavas de color, la nuòch jos la tenda ! Lo fumet de las pèls fòrtas, las èrbas baujas !..

Chincha-Merlincha

... Fuòc en boca e brasa au cueu !...

Thincaset

Coma parlatz plan de l'amor !

Chincha-Merlincha (coma estonat)

Ieu ?... Parle tan plan de l'amor ?...

Thincaset

Ò !... marridàs ! De que me volètz pas faire dire ? ... Qu'ò sabètz tan plan... emai melhor que ieu... (*bas*) que seriá malonèste per una dòna...

(Aquí, entre que lo servici espelís son balet de regardèlas, vai espelir lo brande de la lauseteta magra. Tot fasent virolejar sus la poncha das tres dets lo grand platat, amb au mitan un trace de passerat, los dançaires trason lo Cant de la lauseteta magra :)

N'i aurà per dos, n'i aurà per tres
Emai benlèu per quatre,
N'i aurà per tres, n'i aurà per cinc,
De la lauseteta magra !

E ne caldrà saique quitar
Per los que ne vòlon reprene.
E ne caldrà saique quitar
Per que se pòscan assadolar !

(Represa triomfala)

N'i aurà per dos, n'i aurà per tres
Emai benlèu per quatre,
N'i aurà per tres, n'i aurà per cinc,
De la lauseteta magra !...

Ni aurà per cinc, n'i aurà per dètz,
Emai benlèu per trenta...
Per trenta-dos, se pòt comptar
Sus la lausetta magra !...

*(Aquí, d'una, s'ausís tombar d'una fenèstra qu'es en subre dau sèti dau Rei, una
votz enraucada, la d'un das dos Corbasses que lo lum, subran, i fai veire)*

1° Corbàs
Farrrem pas rres !

2° Corbàs
Farrrem pas rres !

1° Corbàs
Lo mond es mòrrrt !

2° Corbàs
Sabe pas quant èime fòl m'a mandat trevar los barris d'aquel Castèl de Rei. I a pas
pus d'onestetat au mond. De tots temps, en cò d'un Rei, èra ben rar se s'atrobava pas de
carnifalhas. Aquò's de mond que sabon viure...Mas aici ! Lo ventre me dòu, coma rosegat
per tres mandras. E sabe pas quora i podrai atrobar quauqua ren a maissar.

Waisekar-Tamòtha
... Quau es qu'a parlat ?

Lo Cardinal
...Un corbàs !... E que parla !... Santa Verge !... Ont anam ?...

Gos-de-Pegòt
Aquí lo primièr jorn de ma vida qu'ausisse parlar un corbàs.

L'Amiral
Pareis que s'i pòt aprener...

Cantacodena
Saique benlèu... Mas solament dos parelhs de paraulas, d'aquí d'alai... Entre qu'aquel...
quanta platina !...

Corbàs 1
Quand dises... Es qu'an pas res !

Corbàs 2

De ma puta de vida, non jamai vejère pas un òme s'arribar de semblants de mangilhas e mostrar lo semblant de son assadolitge. Mas de qu'an ?

Corbàs 2

Veses çò qu'an dins l'escudèla ?

Corbàs 1

Se lo vese ?... regala-te : un esqueleta de margassa qu'a passat au mens tres estius e quatre ivèrns defòra. Blanqueja coma peira de cauç. E de tota carn a perdut fins qu'au recòrd. Quicòm coma son Atge-Mejan.

Corbàs 2

E la vielheta, aquí, amb sa coroneta endiamentada, se vai assadolar d'una espina d'arencada qu'an segur raubat au Musèu de l'Òme. E te fai una mina coma s'èra de caviar de Samarcanda o de Saumon d'Irlanda.

Thincaset

E dire causas parièras, d'aquela qu'encarna aici las Isclas Grandas de Bretanha e das Causses !

Chincha-Merlincha

Los deuriàn faire calar ! Aquò's pas permés !

Ipsò-Facto

E davant lo Rei, ancara !

Bana-Tòrta

E quand se fai lo revòbi dau sègle !

L'Amiral

Nos vòlon destabilisar !

(Mas aquí qu'arriba lo brande dau Cese : un grand platàs amb, apegat au bèl mitan, un cese. Lo jòc es de lo mostrar coma s'èra lo diamant de la corona dins lo moviment majestuós dau brande)

Òu, Joan, fai-te gras
qu'aquí n'as un cese !
Que d'un grand bafràs
se ne te mesfisas
lèu-lèu crebaràs.

Òu, Joan, fai-te gras
qu'aquí n'as un cese !
Per lo caumanhàs

mai val aiga linda
que vin espiçat
e blanc de galina...
bèl galimandràs
aquò's de bon véser :

Òu, Joan, fai-te gras
qu'aquí n'as un cese !

Manjafavas (japa)

Siái un autòdidact !

Corbàs 1

Asseta-te !

Corbàs 2

Veses pas qu'es assetat ?

Corbàs 1

E ! nani qu'es drech !

Corbàs 2

Es totescàs se sa boca es a nivèl de l'escudèla...

Corbàs 1

Baste que l'arrompliguèsson : ié levarà pas l'apetís.

Manjafavas

Ieu, ai pas res dins ma sieta !

Corbàs 1

Aquí çò que cal pas dire !

Corbàs 2

Cala-te, sot-bogre, que te vas faire assucar !

Manjafavas

Ai pas res dins l'escudèla. Ieu, lo titulari a vida dau Sautarèl d'aur !

Corbàs 2

Pichòt !... vas plorar. Finiràs en cabana !

Manjafavas

Siái lo grand poèta !

Corbàs 1
Se sabiás coma se'n chautan !

Corbàs 2
Manja fòrça sopa : vendràs grand.

Manjafavas
M'an pas res bailat !

Corbàs 1
O fas esprès, o siás nèci de fons ?

Banatòrta (als servicials)
Bailatz-i quauque òssa a rosigar.

Manjafabas
Siái un òme de teatre !

Corbàs 2
Se sabiás coma se'n chautan.

Manjafavas
Titulari a vida dau Sautarèl d'aur.

Corbàs 1
E lo Rei ?... Tu qu'i siás pròche, espia un pauc...

Corbàs 2
De qu'es aquò ? Sembla pas de bòn... sembla un aucèl... un aucèl tristàs... una bola de plumas, color de tèrra... A ! ara lo vira amb la poncha dau cotèl... Se vesias lo morre que fai... de qu'es aquò ?...mon Dieu !... mon Dieu !... un chòt-banut !... d'aqueles qu'an las plumas aplantadas suls òsses !...

Lo Capitani
Que me bailan un fusilh... Serà lèu fach !

Lo Rei
Pas un degot de sang sus l'eveniment. Aquí lo prètz de ma patz !

Lo Capitani
Pas un degot de sang !... Saique... Mas, Majestat, i podèm, se volètz, torcir lo còl !...

Lo Rei
E l'anaràs quèrre dins l'èr, paure piòt ! Per l'arrapar, i anaràs metre un gran de sau sus la coa !...

I vau parlar...	Lo Capitani
Se vòls...	Lo Rei
Quau siàtz, vos ?...	Lo Capitani
L'ombra d'un aucèl blanc.	Corbàs 1
E vos ?	Lo Capitani(a l'autre)
L'ombra d'una ombra...	Corbàs 2
Mestièr ?	Lo Capitani
Escobairre !	Corbàs 1
Escobairitz !	Corbàs 2
Escobaire ?... Aquò es pas clar per un aucèl tan negre. E... nos voldriàtz dire lo luòc de vòstre pretzfach ?... Per veire...	Lo Capitani
Los prats batalhièrs.	Corbàs 1
Las penjadoiras.	Corbàs 2
... los prats batalhièrs... las penjadoiras... aquò's pas tament catolic... Saique avètz un permés de trabalh.	Lo Capitani
Saique si ! Saique si !	Corbasses 1 e 2

Lo Capitani

E quau es, sioplet, que vos o bailèt ?

Corbasses 1 e 2

Lo Rrrei de las Agrrraulas !

Lo Capitani

Lo Rei de las Agraulas ?... Quau es aquò ?...

Manjafavas (somiadís)

... Un còp èra, un òme qu'èra vèrd coma l'èrba e qu'aviá pas qu'un uòlh au bèl mitan dau front...

(Un air d'autbòi, tendre e galejaire, s'enuça coma dau sòu per brodejar una melodia dançarèla ont se pèrd lo dire de Manjafavas. S'ausís ara la votz espanhòla de Chinch-Merlincha. Parla subretot amb la marquesa :)

Chinch-Merlincha

Mon nom es aquel de la Sèrp legendària, l'esperit, lo simbèl de ma raça. La que s'enuça, red¹⁵ coma un palfèrre per, imperiosament, donar lo « la ».

Manjafavas

Ieu...

Cantacrosta

Pòt pas dire que plòu sens dire « ieu ».

Manjafavas

Ieu, pòde afortir qu'après d'ans e d'ans de cèrcas, de cara au problèma de l'estructuracion das simbèls e de la problematica sintagmatica de las estructuras diferenciadas...

Lo Cortesan

... das alibòfis...

Manjafavas (dreissat coma un gal.)

Quau es que m'ausa copar ? ! ! !

La Dòna

Emai te los copèsson !...

Manjafavas

Es un vergonha !... A la taula dau Rei !... Quand se vei coma es tractada la Cultura dau pòble, qu'es lo pòble de la Cultura que se fai son aculturacion... (*un silenci*) De qué

15

¹ regda

disiái ? L'aculturacion estent... lo problèma essencial de l'ora d'ara dins las amiras d'una respelida coma se n'es pas jamai vist davant ieu...

Bana-Tòrta

Disiás qu'aviás atrobat quicòm...

Gos-de-Pegòt (bas)

... una mena de miracle.

Manjafavas

... A !... ai trapat quicòm qu'es la pròva que los dos pòbles, l'incàs e lo mieu... enfin, lo dau Rei... son fraires, e venguts d'una fònt sola, plena de bonas gràcias. E lo mostre per una sola paraula : lo Chincha-Merlincha — vòstre nom, Excelléncia — s'atròba au nòstre, emai en plen dins sa literatura.

Thincaset (doctoral e lo det levat)

Lo Chincha-Merlincha, aquò es plan conosciut, es fòrça interessant a l'agach de la lingüística modèrna, que ne siái, se sap pron, un das lums mai esbleugissents. Sèrp sacrada per los Incàs, per nautres es... coma dire... parlant per respèct davant una dòna illustra...

Bana-Tòrta

Diga-z-o totjorn... veirem ben après, se nos devèm escalustrar...

Manjafavas

Quicòm que sembla una sèrp, qu'a lo biais de la sèrp, mas qu'es pas una sèrp... Que ten una tèsta en fòrma d'uòu, coma las sèrps. E qu'es facha per engulhar los traucs totes que s'aparan davant. Quicòm, al còp, de rescondut e de veirent. De fugidís e d'afirmatiu. Quicòm, dirai, en emplegant un mot qu'aime fòrça, emai cap e tot, quicòm, dise, de subtiu. Òc, subtiu, qu'aquí tot acomença e tot finís. E qu'en defòra i a pas res que valgue. Dise pas... i a de mond, emai un ramat, qu'i devèm lo respèct, emai manquèsson de subtilitat. Mas los subtiús, coma dire, aquí la sau de la tèrra !

Bana-Tòrta

Òsca ! Per la sau de la tèrra !

(E aquí que se debana lo brande de l'angròla : un o una dançaira, fòrça prim, que rebuta de la man çò que dos o tres varlets-dançaires i porgisson sus de tambornets, coma se fai per lo Brande dau Chivalet)

Brande de l'Angròla

Quand ven la prima
siái aprimat
de tot l'ivèrn
ont ai junat !...

Manjafavas (se lèva per cridar)

Siái un autodidacte !...

L'Angròla
Tant ateunida
que passariá
lo trauc d'agulha
que mena au cèl.

Manjafavas

... crebe de fam !...

L'Angròla
A !... se volètz
bèls jovenòmes,
filhas polidas,
vos ben gardar
e talha fina
e botelh¹⁶
daissatz la sieta
onte se deu
e lo flascon
dins sa cauneta.

Vivètz d'amor
emai de regardèlas
que fan la vida bèla
e que dura totjorn...

Menatz una vida d'angròla,
qu'aquò's lo bonur e l'amor
e daissatz a las cassairòlas
los innocents e los capbords !

(Aplaudiments, cridas e sospirs d'extasi. Lo Rei, mai entenebrit que non jamai, es tot escàs se ne ven a se faire tocar los dets)

Manjafavas

Pantaissave de caviar e m'an mes un culherat de cafè de tapenada...

L'Amiral

Planhís-te ! Que se ditz lo Caviar de la Castapiana !

16

¹ teune, teunhe

Manjafavas

Es una vergonha d'antau enganar lo brave mond ! Quau es qu'ausèt me metre aquela carronha dins l'escudèla ? A ieu... un òme de cinemà...

Thincaset

Fasètz de cinemà ?

Bana-Tòrta

Tot lo sant-clame dau jorn.

Chincha-Merlincha

Un western-spaghetti ?

Quicha-Pet

Per el, seriá puslèu un western-cassolet !*(La taula se desmaissa de rire)*

Tanval-Martin

E coma l'anatz nommar, vòstre western ?

Manjafavas

« Per un ponhat de favaròts de mai ». Un cap-d'òbra... Òc... Un cap-d'òbra... Mas los poètas, lo cal arribar. E despuòi que siam aici, parlant per respècte, la pète !

Corbàs 1

Pichòt, vas plorar !

Manjafavas

Nos levarem de taula lo ventre voide !

Can-de-Pegòt

O faràn pas calar.

Lo Borrèl (se sarra dau Rei)

De qué fasèm ?

Lo Rei

Pas un degot de sang. I faire peur... Basta.

Lo Borrèl

I pòde quichar la gargatièra una mièja-oreta... I caldrà un brave moment per tornar prene alen. E per jacar... una mesada...

Lo Rei

Ges de sang !... ges de crids !

Lo Borrèl

Au vòstre comand, Nòstre Sénher. Las mans nusas... Pas qu'entre los dets.

Manjafavas

Siái titulari, per la vida, dau Sautarèl d'Aur... E me fan crebar de fam... A la taula dau Rei !...

Corbàs 2

Pichòt !... Vas plorrrar !

Lo Borrèl (se sarra dau Poèta)

... Mèstre, de per lo Rei, vos me cal seguir... Aquí darrièr... L'avètz tròp atissat. Vos deve castigar. Sens ges d'ofensa. Mas dins la rega dau dever...

Manjafavas

... Coma ?... Coma ?... De qu'ai fach ?... O farai pas pus !...

Lo Borrèl (que lo buta per lo còl)

Marcha !... marcha... un peçuc, aquò fai pas jamai de mau a degús... Aquò te farà batre lo sang... N'i a que pagan per se faire fustigar !...

Manjafavas

Pietat !... Nòstre Sénher... Pietat.

Lo Borrèl

Lo Rei vòl pas de bruch !... n'as fach de tròp. Qu'enfectes lo pòble !... Arrèsta de bramar !...

(Passan totes dos detràs dau ridèu. D'aquel temps, s'es fach lo servici das formatges e de la frucha. Torna reprene lo Cant das "Plasers de la Boca" :)

Ipsò-Facto

Ò ! Lo chuc de l'alberga quand me davala dins la corniòla, lo sentisse coma lo sant quand engolís l'ostia e que Dieu tot dins sa respèndor i passa son camin d'estasi (extasi) !

Cantacodena

Ò !... Parfum poderós dau Pelardon ! Ò ! boc dins l'imaginari ! Narras au vent, me sembla que te seguisse.

Thincasset

Ò !... Ligor cremosa dau Camembert !... Sabe pas coma dire a de que me fas somiar... Me lises sus la lenga... e i agandisse pas...

L'Amiral

Se l'avètz sus la lenga, de que vos cal de mai ?

Thincaset

Ò !... mostre !... que me vas faire desparlar !...

Bana-Tòrta

Irançe !... me sembla qu'engolisse las Isclas d'Aur !...

(Aquí que lo Borrèl sortís coma un diable au ridèu e corrís a Quicha-Pet :)

Lo Borrèl

Venètz lèu, Sénher General-Comte, venètz... lo Poèta i a pres mau... sabe pas per de qué... Es tot escàs se l'ai tocat... tot escàs aflorat... L'a pres d'un còp : a coma delembrat de tornar prene alen. L'atrobe un pauc violet... *(Se levàn totes per anar ras dau ridèu ont a desaparegut lo General Quicha-Pet, Ministre de la Guèrra e de la Santat. Grèu silenci. S'ausisson, d'aquí d'alai, de tròces de paraulas :)*

- ... èra pichòta natura...
- ... e grand esperit.
- ... chut ! chut !
- ... i levetz pas l'èr, s'i manca...
- ... l'ora es grèva !...
- ... ai de dragèias, per lo tossir...
- ... se cal téner totes, per lo morau...

(Lo ridèu se durbís largament. Lo General-Comte ne sortís amb un morre de Caramentrant :)

Quicha-Pet

Ai lo trist dever, Sénher Rei, nòstre Mèstre a totes, emai dau Reiaume e de l'Empèri, e de las Sèt Mars, sens parlar de las Isclas, das palusses e de las robinas, de vos assabentar que nòstre grand Poèta nacional, que veniàtz de lo faire Baronet de las Remplegadas qu'aimava tan, ven de trespasar. La sciéncia medicala èra d'avança despoderada. E ne siái fòrça, fòrça marrit.

Lo Rei

De qu'es qu'agèt ?

Quicha-Pet

... Una mena d'oblit...

Lo Rei

... d'oblit ? ! ! !... Parlatz !...

Quicha-Pet

... de tornar prene alen... Qu'es un biais de morir coma n'i a tant. Amb lo còr que s'arrèsta coma un relòtge que son pes tòca lo sòu, e que demòra aquí a badar, sens pas pus res dire... Mut. Coma es vengut lo poèta mai jacaire dau mond...

Lo Rei (als convidats)

Levatz-vos d'aquí. Vòle faire mon enquista. Tu, demòra, Escana-Piòt. De qué i as fach ?

Lo Borrèl

Res de mai que çò qu'aviái promes. I ai tot escàs quichat doçament la gargatièra per de dire que compregue que lo silenci es d'aur. E qu'emai siaguèsse estat una flauta, cal pas quichar... Tan d'autres en quau l'ai fach se'n son pas sachut mau. Comprene pas... Aquí lo mot : comprene pas.

Lo Rei

Sentisses pas ta fòrça. T'o l'ai dich cent còps : lo mond son pas coma tu. Son de veire coma una branca seca de figuèra. E quand o son pas, ne fan lo semblant. Fasètz o saupre, totes, tan que siatz. Per michant biais. Sabon que lo mond son a l'espèra. Pas que per idèa de me metre d'emboih sus las esquinas, son lestes a se daissar enanar.

Lo Borrèl

Comprene pas !... Es qu'aviái son èime, lo bogre, e mancava pas de michant biais.

L'Avocat Auflascon

Serà pas de bon de faire calar la gent, la Premsa, subretot.

Lo Rei

Aquò es vòstre perfach¹⁷. Siátz pagat per aquò. Se plan volètz demorar en plaça.(A totes)De tot biais, vos o cal saupre e vos ne sovenir, per la vida, aquò es pas qu'un accident...

L'Amiral (s'escalassa)

... Un accident de santat !

Lo Rei (fòrt)

Saique ! Es un accident de santat que remanda fòrça luònh darrièr, e dins l'escur mai negre aquel revòbi que se voliá e se deviá istoric e qu'ailàs, per la tragedia d'aquela mòrt, o ven doblament... emai mai !

Fasètz o saupre, totes tan que siatz, au pòble dau dedins coma a los dau defòra. Retenètz-o totes : l'òme aquel que ven de morir es un das grands serviciaus de l'Estat ! Son nom en letras d'aur e de tres palms d'auçada, esclairarà de son lum los monuments de las ciutats e la memòria de l'umanitat.

17

¹ perfach = prètzfach

(Als convidats) Lo podètz ara saludar, un per un. (Se vai acantonar a drecha tota, ont parla totjorn a la chut-chut amb lo Borrèl e lo President Gos-de-Pegòt. Es tròp luònh e afairat per ausir los compliments d'omenatge coral)

Lo Cardenal (que rebauça lo ridèu per veire lo cadabre de Manjafavas)
Comediante ! Te vaquí dins lo ròtle dau mòrt. "Plaudite, cives !" Aquí lo primièr còp de sa vida que jogarà pas fals. (lo benesís lent e larg)

Thincaset(jòc parièr)

"Alas, poor Yorrick !" nos faguères plan rire, emai o faguèsses pas sovent a bèl esprèssi. Quau ditz melhor ? (Los dets sus las bocas, i trai un poton.)

Bana-Tòrta

Te cresiás òme de teatre. Aquí melhor : siás vengut personatge. Un personatge, quand siaguèsse lo d'un mòrt, non jamai morís pas. As agandit d'un còp a l'immortalitat. De plan pè. Coma totjorn. Bon viatge !

Tanval-Martin

Nos cal cadun i anar d'una lagrema. En fòrma de paraula. Coma s'aviam pas melhor a faire que de plorar sus aquel paure ase que passèt sa vida a bramar. Pausa-te, ninòt. Siás pas mòrt de silenci. Bona lisada sul miralh de plomb de las aigas planas.

Waissekar-Tamòtha

Lo paure piòt ! Sa tissa de resquilhar cada jorn son escudèla de sopa i es estada mortala. Se cresiá de ganhar sa vida. E i a recampat un lençòu. Coma dison : "Arrapat es pres."

L'Amiral

Èra grand. Aimava mai l'èstre que lo paréisser. Crentava pas de faire lo piòt...

Ipsso-Facto

Adieu !... Encantaire das Alibòfis !...

Chincha-Merlincha

Adieu ! Favaròt mexican !

L'Avocat

Adieu !... Cigarro !

General Quicha-Pet

Adieu !... jacaire das quatre-camins !

L'Amiral

Adieu !... Diable d'òme, que maugrat ta talha estrecha, agandiguères a venir lo Piòt mai grand de ton país !

Lo Rei

(Amb una votz de tron e lo braç tibat de Dieu quand escampèt Èva e son Adam dau Paradís terradorenc, au Borrèl :)
Au recanton ! Au recanton ! E te vòle pas pus veire ! ... (*mai bas*) ... de tres jorns.

Cortesana

... Lo temps de l'enterrar.

(Los gonhafièrs an pausat Manjafabas sus un embalàs. Sortit dau ridèu larg alandat, lo seguit d'onor vai virar : a man esquèrra, darrièr la taula. I vendrà puòdi davant. Mas lent e mai que lent : tres passes majestuoses en davant, dos en darrièr. Aqueles passes son marcats per lo rampèu das tamborns sornes, e lo plor, coma au fons d'una bauma, das trombònas. E se farà dotze còps, una pausa. Per de que lo Rei l'ordonèt)

Lo Rei

Cada còp que s'arrestaràn dins lo silenci que se farà, i mandarètz una paraula d'adieu, simpla e grèva, afecionada, entristesida, venguda dau còr, fònt de tota paraula santa. Escampatz antau, sus la despolha sacrada, una flor darrièra. Los mòrts son pas geloses : amb una pimpanèla, se ne fan una eternitat. E serà per ieu un baume sus mon còr de Paire endolentit de vos ausir l'amanhagar, un còp darrièr.

(Es antau que s'ausís los saluts darrièrs a l'Autisme Poèta que se vei expandit sus l'embalàs, redde coma un palfèrre, amb la berrèta basca, que, de perfil, se vei aguda sus las ussas)

Lo Cardenal

Ères la sau de la Tèrra. (*Dos passes dau seguit. Pausa.*)

Quicha-Pet

... la mostarda de la vertat ! (*jòc parièr*)

L'Avocat

... la fèbre de l'engenh !... (*jòc parièr*)

Bana-Tòrta

... la fin amor de la boca umana...

Cantacodena

... lo miralh de la Santetat...

Ipsò-Facto

... lo sant rebat de la santissima man de Dieu !

Tanval-Martin

... lo talh de son sacre !

Can-de-Pegòt

... las pesadas de son andar...

L'Amiral

... lo giscle de son ruscle divenc !

Thincaset

... lo semen de Dieu !... onchós... pegós... ò delícia !

(Espetada triomfala de trompetas, trombònes e tamborns. Quicòm dins lo biais de la mòrt de Pulcinella de Stravinsky. Lo Rei passa davant e sortís)

Bana-Tòrta (bas, dins un trauc de silenci)

Ò, paure ase ! De tan de relicas cargat !... *(Un temps)* Paure pichòt !

(Un lent planhum d'autbòdi, puòdi un silenci ont s'ausís tombar, de l'en-naut, la votz d'un Corbàs)

Corbàs 1

... totjorn pron grrrand per arrromplir un ventre de Corbàs...

(Antau saludat coma se deu, Manjafavas se'n vai, entre que trompetas e trombònes mandan au cèl una variacion que nos caldrà ben faire sus la Marcha triomfala d'Aïda. Entre que pican las campanas de mièjanuòch)

(Eскур)

Acte V

Scèna 1

(L'auba. Lo mercand e la Reina son expandits au pè dau roire, estrechament abraçats. Silenci de cisterna. Se vei passar coma un ulhauç endaurat e se fai un bruch dins las fuòlhas. E aquí que tomba de la rama una votz, la de l'Auriòu.)

L'Auriòu

Passe, ulhauç d'aur en la rama,
faula dau mond,
sul bonur bòrnhe de l'amor
autra faula de la vida.

(Un temps)

Son mai sols au fons de la sòm
que çò que son e que se creson.
Lo lindau passat dau conóisse,
levats los barris de l'empach,

dintrats de pè descauç dins la nuòch de l'autre,
sabon lo vertolhon de l'unenc entrevist
tan lèst e fugidís coma ma passa
en la foscor d'aiga d'un fraisse.

(Un temps)

L'amor vòla coma l'auriòu.
Entre qu'a dejà passat,
ulhauç d'aur delembrat dins l'uòlh.

(S'ausís pron luònh, au Levant, de còrnas de caça. La Reina enauça la tèsta. Escota.)

Lo mercand

Aquò's de caçaires...

La Reina

La caça dau Rei...

Lo mercand

La caça dau Rei ?

La Reina

La conóisse pron.

Lo mercand

Son luònh...

(S'ausís de còrnas au Ponant.)

La Reina

Me sembla que se sarran. Seràn lèu pròches. De qué pòdon ben caçar ? Entre que fai pas encara jorn ?

Lo mercand (riseire)

De ratapenadas... de bèu-l'òli, o de nicholas...

La Reina

O quicòm mai... (*un temps*)... Ara, l'ausisse au Narbonés.

Lo mercand

Emai au Labech ?...

La Reina

... La caça das Quatre vents... que vai finir en ceucle... a l'entorn de quicòm ?... o de quau ?...

Lo mercand

De quicòm ?

La Reina

... de quicòm que deu pas èstre luònh... Aime pas quand l'aucèl sentís que se sarran, los dets d'una man...

Lo mercand

De qué cranisses ?

La Reina

Res que sache... e tot çò qu' imagine.

Lo mercand

Perdequé imaginar ?

La Reina

Per forviar la suspresa... (*Un temps*)

Lo mercand

Se son calats... Ausisse pas pus res...

La Reina (après un long silenci tibet)

... se son calats.

Lo mercand

Solide que se'n van. (Còrna que se damoça¹⁸ au fons de l'horizont.) ... Se'n van...

La Reina

Benlèu. M'an despertada. Quand ère negada de la sòm... de lassitge... aquela nuòch... Coma s'una pòrta s'èra dubèrta sus l'espandi liure dau mond, la mar apasimada das matins e das endemans... coma s'espelissiái dins una bauma escura... Voldriái pas que tornèsson. Seriá michant signe... Los vòle delembiar... Sortir dau marrit sòmi... de la sòm malauta ont m'avián aprefondida.

Lo mercand

Pòdes encara dormir. Avèm de temps. Avèm la vida...

La Reina

(après un temps ont l'agacha grevament, puòdi trai sus ela son agach)

... Mas... de qué i a ?...

Lo mercand

... de qu'ai ?...

La Reina

... aquò's estranh... Siás coma se t'avián cambiat dau temps que dormissiam.

Lo mercand (amb un bèl risolet)

T'agrade pas pus ?

La Reina (jòc parièr)

Ò ! que si !... que si !... que si !... (*subran apensamentida*)... E ieu, me veses coma ièr ?...

Lo mercand (après un temps)

... Quicòm de cambiat... puslèu dins l'èr que t'enròda... coma dire ?...

La Reina

Òc... coma dire ? ... sabe, ieu, çò qu'ai de dire...

Lo mercand (riserèu)

... Diga z'o !...

La Reina

... mas sabe pas coma o dire... que me fariá mau de t'escarnir...

Lo mercand

... m'escarnir ?... siái tan cambiat ?...

18

¹ - s'amorça

La Reina

Ò !... nani... e se'n manca ben... mas i a de paraulas qu'an de mau a passar las bocas d'una femna sens l'escarnir, ela tanben...

Lo mercand

Alara, la cal pas dire...

La Reina

E crese pasmens que nos devèm tot dire...

Lo mercand

Alara, ensaja.

La Reina

... coma dire ?... Entredurbir los uòlhs, t'ai agachat... e... perdona-me... t'ai vist coma s'èrem, totes dos... ò ! perdona-me... nuses...

Lo mercand

Nuses ?... autres... saique. Mas aquí la sentida qu'aviái tanben, escura, e qu'auriái tanben pas azardat de prononciar antau... Siam nuses davant la tèrra tota.

La Reina

... La tèrra tota... emai lo Rei... e la Cort tota...

Lo mercand

Aquò te fai mau ?...

La Reina

Dire que me fai mau, nani. Aquò's pas aquò... Aquò's autre : lo mond ont èrem ièr es coma esbevit. Imagina un parelh de calinhaires, expandits sus un liech dins un ostalàs grand. E que se despertan lo matin, au mitan d'un desèrt. L'ostalàs, los teules, las parets, las cambras, los mòbles, las gents... Tot aquò subran esvanit. E eles, aquí, au bèl mitan, jos la lutz de la luna e puòdi dau solelh, espausats a l'agach de quau passa. Aquí, aquí çò que sentisse coma nusa... E tu ?...

Lo mercand

Ò ! ieu... Se la tèrra aviái tremolat... se la mar granda aviái escobat la cara tota dau mond per me menar a dètz mila legas d'aicí, de l'autra man dau grand irange ont caminave, paura formiga, crese pas qu'a me tirar de sòm auriái conosciut tan d'estonament. Ère sol. E siam dos. E lo present que nos siam fach demòra aquí coma lo tèrme que nos partís dau mond ancian. Davant, ère perdut dins un desèrt. Ara, me vese drech e liure e fòrt coma un Rei sus son Empèri...

(Un silenci pro long)

S'ausís pas pus res.

La Reina

An mancat sa caça, de segur. Se devon acaminar au Castèl... Avèm crenat per pas res. Un cèrvi, un singlar solitari qu'a lo biais de s'entremesclar las piadas... Siái pas encara tirada de sòm... Aquel lassitge que m'as après... Coma rompuda... Borrèl...

Lo mercand

Podèm encara dormir.

La Reina

Aquela nuòch non finís pas de nos mesclar.

Lo mercand

Ne sortissèm nòus...

La Reina

Lindes...

Lo mercand

Clars...

La Reina

Coma d'un banh de tenèbra...

Lo mercand

La sòm... o senhoreja tot...

La Reina

Lo sòm i espaceja sa calelha.

Lo mercand

I siam mèstres... e sols...

La Reina

Lo mond s'es retirat de nautres... coma la mar... de la riba...

Lo mercand

... res non pòt res...

La Reina

... dins ta patz...

Lo mercand

... dins ma patz...

La Reina

... me sentisse Reina...

Scèna 2

(S'amudisson dins la sòm. Un temps de delícia autboissenca. E aquí qu'espelís un estranh brande mut e sens altra musica que, luònta, la de l'autbòdi que baila lo balanç als Gonhafièrs dau Rei que venon encerclar lo parelh entredormit, tot aquò, cotonós, e fach de moviments de lenta armonia, d'ont se podriá tirar de semblants comics per lo jòc, entre la gràcia lordejanta e lo biais pesuc das soldats. Finit lo brande, dintra, sens cridar, lo Rei, lo Capitani lo seguís, que ten la gàbia amb l'Aucèl blanc. Vengut de penons, s'arresta davant lo parelh e los espia longament. Demòra mut. Coma d'estonament e dau soscar. Subran, un ulhauç endaurat atravèrsa l'aire e la rama amb un fremin que se pòt ausir. Lo Rei lèva la tèsta. E aquí que tinda una votz :)

La votz de l'Auriòu

... Lo mond dau matin, debanat davant tos pès, coma un mantèl de Reina...

Lo Rei

... Quau parla ?

L'Auriòu

Te làguies pas. Dormisson. Qu'es la forma segura dau bonur. Son au temps das dieus. Emai passarián de voladas de sòmis, serián pas que de gaug... e, tot escàs, de set... de set lèu amaisada. I vojarai la sòm de tan que n'auràn de besonh. Tu tanben. Que l'ombra de ton lagui los apare. De la cisterna de la sòm, son luònh los auvaris dau mond. Te làguies pas.

Lo Rei (après un temps ont èra tot desvariat)

Es un mond desmargat, aquel ont los aucèls parlan crestian ; ont las Reinas dormisson defòra, sus l'èrba de las nuòches, a ras d'un cocarro. E ont los Reis van per camins boscatièrs, en cèrca de la patz ! Ont anam ? Jos cada fuòlha es un agach. Quand es pas un ausidor. E cada pas una trapèla. E qu'aquò's dur d'èstre Rei, quand los autres pòdon dormir dins la patz de sos sòmis... La patz ?... Benlèu... Mas quanta patz ?...

L'Auriòu

La sola... ailàs !

Lo Rei (lèva lo nas)

Mas !... Quau siás, tu que parlas sens te mostrar ?

L'Auriòu

... Lo Rei das auriòus
lo secret dau bòsc
l'arma de la saba
lo senhal d'amor...
Redde coma ulhauç dins la rama,
rebat d'aur
los uòlhs esterlucats s'alandan.
Davant que cuguen, siái passat.
De qu'i demòra ?
Benlèu lo recòrd d'un imatge.
Benlèu l'imatge d'un recòrd.

Lo Rei

Quante recòrd ?

L'Auriòu

Recòrd dau temps das dieus.
Recòrd de frucha en boca.
Recòrd de pebre doç entre bocas e dents.
Delícia pura.
Degús me pòt pas reténer.
Ges de temps per s'assadolar.
L'etèrne per se me languir.

Lo Rei

Tot aquò me ditz pas quau siás tu.

L'Auriòu

Quau sap quau es ?... una saca sap pas qu'es una saca. Un òme se crei de saupre qu'es un òme. E quau siás, tu, Rei ? Ni mai mens qu'un cocha-vestit, mas que vai jos lo ceucle d'una corona. De qu'es la mar ?... los milierats de belugas que menan per lo solelh son brande risolièr ? o l'ondejar sens fin de la luna, en sa rauba de nuòch ?... los degots d'aiga per milions de miliards acampats qu'i son sa carn escura... Los peisses lents acaminats en seguits longs, sens saupre coma, per una lei desconeguda e que los adralha sens fin... entre que sabon pas ont van, nimai perquè ?... a de centenats de legas. D'ont la mitat non tornaràn ?

De qu'es la mar ?... E se podiá parlar, de qu'es que te diriá ?... Çò sol que te podriá respondre : « siái la Mar... tot e res. N'as la causida. »

(Un silenci. Un fremin. L'Auriòu es partit. Lo Rei sosca un pauc. Puòi ditz au Capitani :)

Lo Rei

Pausa aquí la gàbia. E daissa-me solet.
(Sortís lo Capitani)

Scèna 3

Lo Rei

La sòm, quana patz ! Disiá : "la Mar"... La sòm es la mar mai bèla. S'i daissar davalar, balancejat a bèles paucs coma un negat breçat de las mans verdejantas de sos fons.

Son uroses. E ieu, aquí, lo marrit dieu, que los vene tirar d'encant. Dieu gelós que la sòm fugiguèt e que, veuse amar, ten pas pus de repaus de tan que los autres dormisson. E que lo sap. E que pasmens o fai. Per de qu'aquò es necite a la vida dau mond. E que, dau bonur, s'es bòn de los daissar somiar, seriá marrit de los veire s'emargar dins lo sòmi. Coratge dau borrèl. Se dirà pas jamai pro lo coratge qu'i cal. Pagat, pasmens, d'asirança sola e de vergonha.

(Los espia encara un pauc.)

Coratge !... Per la patz dau mond e la glòria dau Reinatge... Amar dever...

(Se sarra mai d'eles, balanceja un brieu, d'un pè sus l'autre, silentós, puòi, de votz bassa e doça, que s'afortís dau mai vai, i fai :)

Als que van caminant, entredormits, ras d'un teulat, dison qu'i cal pas cridar, que los tirar antau de la sòm, seriá los faire cabuçar e s'espotir per la carrièra. I caldriá lo rossinhòu per los despertar. Mas el atanben s'es entredormit. De tròp cantar, de tròp sonar los sòmis, i a cabuçar. E siái solet per veire lo mond espelir un jorn de mai dins la lutz estrangiera. *(Un temps.)*

Per pietat, pietat per los paures òmes, per la patz dau mond, despertatz-vos. Venètz, venètz de las fònts de la sòm, venètz au miracle dau jorn...

(Primièra, la Reina sospira, bolèga un pauc e finís qu'enuça la tèsta. E subran s'asseta, entre que manda la man sus lo braç dau mercand.)

Lo Rei

Vos salude plan, ma Reina, e vos pregue lo perdon.

(Los dos son ara despertats e espian lo Rei sens res dire)

Venètz d'un viatge long. Au fins fons de la nuòch. A la fònt de la sòm. A la bauma das vents e das sòmis. Es de bòn véser. Emai vos enveja. Mas ai pro de temps. Pausatz-vos. Daissatz lo clar dau jorn vos davalar dins l'arma. E puòi escotatz-me.

(Se cala un brieu, puòi torna parlar :)

La politica es pas la guèrra. La guèrra, aquí çò que ven quand la politica agèt pas lo biais de ganhar. La politica es la fòrma mai nauta dau negòci. Lo negòci, ont cadun, dins la patz e l'amistat, atroba son interés. Lo negòci, sol venceire de tota guèrra, fin finala. E que nos la pòt esparnhar. Que sa lei es l'esparnha. Entre que la guèrra, sa lei es de tot o gastar per lo fèrre e lo fuòc.

Donc, la patz. Mans dubèrtas, amigas. Per tornar recampar çò qu'es desseparat. E la boca dubèrta per lo dire de la rason.

Siái un òme de patz. O sabes, ma Reina. Que tot es vengut d'aquela patz finala, etèrna, universala, que vòle porgir als òmes.

La Reina

Per fôrça...

Lo Rei

Per fôrça... belèu. Mas per una fôrça doça. Que non jamai faguèt pas rajar de sang.
Adonc, voldriatz que parlèssem ?

Lo mercand (après un silenci)

Parlar se pòt totjorn, entre òmes de patz. E de negòci que ne siái pasmens un pauc... un pauquet... un pauqueton...

La Reina

Parlar. Per ieu, ai totjorn agut coma idèa qu'èra sovent coma una fòrma primièra de la guèrra.

Lo Rei

Parlar demòra totjorn lo mejan sol de nos entendre.

La Reina

Quand la paraula fai pas mirgalhejar dins l'èr los rebats verdets de la messorga.

Lo Rei

E perdequ'o fariái ? Entre qu'avèm pas res a nos rescondre. E que sabèm tot, unes das autres. Tot... emai mai.

La Reina

Aquel mai seriá donc flor de l'ombra... I auriá donc quauque canton d'ombra ?

Lo Rei

Quau es que sómia d'ombra ? Nadam dins la lutz, e pas que la lutz. La de la patz. La de la rason clara.

Adonc, nos cal parlar.

(Silenci das dos)

Es pas qu'en parlant que traparem lo camin drech, lo camin bòn per totes.

Per vos metre d'aise, es donc ieu primier que parlarai. Non pas per de que siái lo Rei. Mas qu'aquò's ieu que vos vene pregar. O dise ben : pregar. Me devètz comprene. Un Rei vertadièr es pas solament un Rei : es lo darrièr das serviciaus de l'Estat. D'aquí mon umilitat... De qué disiái ? Ai ! los afars de l'Estat ! Quane infèrn ! Se lo mond o sabían ! Donc l'Estat. Lo sol a comandar. E de qu'es que comanda lo ben de l'Estat, dins aquel afar de l'Aucèl blanc ? ... una responsa sola : que torne a son Mèstre. Òc-ben ! l'avètz plan ausit : qu'i torne. Se cal pas capriçar quand lo voler de l'astre s'i mòstra opausat. Tirar, quana que siague, la leiçon de l'eveniment. Dins l'umilitat dau Savi. Sola auçada de l'Esperit. De qué dise ? : dever sol de l'Òme d'Estat. Adonc, Sénher mercand, vos torne l'Aucèl, per lo gardar amb vos. Puòi que me sembla pas voler èstre el en defòra de vòstra persona. O ! Sabe, l'aviái volgut, fòrt e mòrt ! Me siái enganat, o confesse !

(Un temps)

Aquò es pro clar. Las causas son claras coma aiga de font.

(Un temps)

E de segur, me sembla que deu èstre clar dins vòstre èime, que L'aucèl tornat al sieu Mèstre, Sa Graciosa Majestat, la Reina, ten pas pus la mendra rason de demorar dins la seuva e que deu prene sa plaça au Palais, còsta dau Rei, que i es, mai que non jamai, lo secors necessari. Dins la soletat terribla dau Poder. Que sap plan. E qu'es tant alestida per i faire la companhiá.

Aquí encara quicòm de linde coma rai de solelh dins l'aiga freja.

(Silenci)

Siam plan d'acòrdi ?

La Reina

Aquò es vertat que tot es linde en vòstre prepaus. Linde coma disètz : « dins l'aiga freja ».

Lo Rei

O sabiái plan que seriái comprés... Mas ai pas encara tot dich... Que lo pensar de l'Estat a totjorn besonh d'èstre escullat peu per peu, fins qu'au detalh mai menudet.

E ara lo tresen punt : que son meriti es d'èstre sintèsi das dos primièrs ; e qu'al luòc de los partir, los acampa, los afaira en garba, dins l'interés major de l'Estat e de las autras partidas contractantas.

L'aucèl blanc torna a son mèstre. Libre¹⁹ ara, dins sa desirança, pòt tornar l'encantaire qu'es subretot. Mas son Mèstre, pòt pas e deu pas, de lònca, córrer vals e camins per una vida qu'emai arratjanta dau treslutz das encants, demorariá a cada ora amenaçada, traça e sens onor. E puòi, coma téner dins una gàbia de vèrnhe lo Masc d'entre los Masc, s'aquò es solament per ne tirar, d'aquí, d'alai, lo benefici d'un bon recapte asagat dau vin melhor d'Entre-dos-mars ? Per s'anar après empegar dins la sòm espessa. Entre que lo sona e l'espera lo servici de l'Estat. Tot çò que sap ben dins son èime qu'es devut als òmes, als òmes totes, dins son jornalièr calvari. E que ges d'òme digne d'aquel nom i pòt pas rebutar. E primièr, la patz, lo ben major, lo diamant solitari de l'umanitat dins la traversada de son desèrt, d'un jorn de paura claror entre dos oceans de nuòch. E puòi, coma dison, la santat primièr. Lo demai seguirà. Que la vida d'un òme, emai siaguèsse l'Aucèl masc i bastariá pas.

La Reina

La claror nos giscla als uòlhs... coma aquò es linde !... Lo pensar de l'Estat...

Lo Rei

Tròp linde, benlèu, coma la Lei se deu de l'èstre, emai se manca pro sovent l'embut. Coma deuriá. La rason... qu'un Rei la deu totjorn saupre gardar... la rason, onor sol das Reis...

La Reina

Lo rai de freg dins l'aiga clara...

19

¹ - liure

Lo Rei

Aquò es rar, quand la rason agandís, coma uòi, a recampar tres bonurs pas qu'en un. Sens parlar d'aquel das pòbles qu'espèron dins la tressusor de l'anciá lo levar de sas malediccions milenàrias. Pas que d'i pensar, me sarra la garganta e me lèva lo dire... L'esmòu que, tan sovent, seguís la rason coma son ombra. Qu'aquò's bèu, qu'aquò's doç quand tot s'entancha ben.

La Reina

Sabe pas s'aquel sòmi s'entancha ben, nimai coma. Çò que sabi, ieu...

Lo Rei

Me fasètz plaser. Vos vese endralhar lo camin reial...

La Reina

Çò que sabe, es que m'agrada de demorar amb aquel jovent a quau m'avètz bailat.

Lo Rei

Sacrifici crudel fach sus l'autar de la nacion... Mas ne serètz pas pus desseparada...

La Reina

Crese ben... Solament...

Lo Rei

Solament ?...

La Reina

Aquò pòt pas èstre que luònh de la Cort.

Lo Rei

Coma ?... Luònh de la Cort ?... E ont, donc ?

La Reina

En pertot dins lo vaste. En pertot, a l'ubac coma a l'adret, au Levant, au Ponant, au Narbonés coma au Grec, au garbin coma a l'aguialàs, dins la seuva coma au desèrt, dins las combas coma sul sèrre, en pertot, dise, en pertot... Franc a la Cort, luòc sol per sempre mai enebit, luòc de secada, tèrra de desolacion... ont ges d'èrba non creis, ont ges de bèstia i pòt crosar sens crebar... ont an deslebrat, a fòrça de s'agachar pas qu'entre eles, fins qu'a çò que vòl dire : fuòlha, estèla, luna, pèira, aucèls... De vielhas pelhas passidas dins sos cartons endaurats. E que se creson dieus. De dieus empalhats sus sa planeta de longtemps mòrta.

Lo Rei

Mas enebit per quau ?

La Reina

Per çò de liure que trelusís dins l'espandí, que m'avètz fach conóisser. Per lo gost, qu'ai après, de l'èr. Sa frescor nuòchenca. Sos alens de tantossada. Son sòmi, tardièr, de jorn falit. Lo gost de la lutz pura. Lo fonsut de la nuòch. Lo vèrd dau sang de l'èrba dins la man. La canta d'un fraisse dins l'auga. D'un cocut solitari de l'autra man de la nuòch.

Lo Rei (*après un temps de soscar*)

D'aucèls, d'estèlas, d'aubres e d'èrbas n'i aurà totjorn. Ne manca pas. E ne fariàm, puslèu, se caliá. De qu'es que podèm pas ?

(S'ausís, luònh, mas clar, dins son linde resson de degot d'aur, lo cant dau cocut, tres còps)

Lo Rei (au mercand)

Mas vos, me vendretz ben téner companhiá, a la Cort. Ne seriatz l'encant, la gaug, lo jovent, lo cap-de-jovent. Lo lent balanç de las raubas de seda vos durbirà cap au Tròne un camin d'amor e de glòria. Es pas pus de besonh de s'engrunar l'esquina a carregar de gàbias...

Lo mercand

Segur... Pas pus de besonh, puèi que serai dedins...

La Reina

Quand lo Rei jòga a l'aucelaire...

Lo mercand

... Porgís a sos aucèls de gàbias d'aur... Mas, emai d'aur e de diamants, una gàbia es pas qu'una gàbia... Siái pas un aucèlon de gàbia.

Lo Rei

A vos, vos agrada d'o dire. Quand de milierats de milierats, pas qu'amb la mitat o lo quart, ne farián sos dimenges, e me vendrián lo vèspre e lo matin asagar las mans de lagremas tebasas de son bonur. Mas de qué vos cal ?... la corona ?... e mon sang, e ma pèl, e mas onglas, e de que mai ?!! Vertat, per un còp qu'an un Rei amb un còr de lach, cal veire coma l'aculhisson. N'i auriá per creire qu'a la gent ié cal la tavèla e la corda nosada que derraba los rens e fai gisclar la sang !...

(A la Reina) E tu ?... Tu que tos pès, dins son andar, caminavan sul peu de las femnas totas. Que t'agachavan amb l'uòlh banhat de l'enveja...

La Reina

Aquò's pas l'enveja qu'ai legit. Mas l'asirança. Quand èra pas la gaug marrida... Pron sovent.

Lo Rei

E los òmes... Pas qu'amb lo trelutz arratge de sa desirança, te trasián un mantèl de glòria.

La Reina

Tan me mandar una crosada en camin, una mar envasidora de limaucas, que, pas que l'idèia, n'ai lo vòmi.

Lo Rei

Me negatz de tristum... Me l'avián pasmens dich : la bontat paga pas...

(*Au mercand*)

Parlem clar. M'as enganat. Ieu, ai tengut paraula. Non pas tu. T'ai bailat una Reina. Coma èra. Sens res d'amagat. Sens messorga. E d'ausida. T'ai pas demandat çò que ne fariás. L'aviás volguda : l'as aguda. Çò qu'èra per ieu, podiá l'èstre per tu. E saique, o siaguèt. O vòle pas saupre. Siái pas aquí per aquò.

Mas l'Aucèl ?

Lo mercand

De qué, l'Aucèl ? Siái pas dins sa tèsta. L'Aucèl es, se volètz, un òme liure. E sabe pas çò qu'i avètz fach. Nimai çò qu'esperàvètz d'el. Es pas a mon comand. Coma auriái poscut faire, de tan luònh.

Lo Rei

Es un tempèri que passèt sus la corona. Un auvari qu'a tot escobat de ma grandor. Quand espie lo reiaume, lo vese, ara, coma un desèrt sens fin... Son au sòu las colonas mai seguras dau Temple, la fisança, l'espèr, lo respèt²⁰ ; entre ostaus engrunats cèrcan, a paupas, çò qu'avián, e qu'es per sempre mai perdut. E lo pòble, deman lo mieu, e los autres encara, me van venir parar las mans. Per los arribar. I bailar de pan. D'òli. De carn. Ont es, ara, que los prendriái ?
Es benlèu tu que los vas acivadar ?

Lo mercand

Ieu ? Ai pas jamai res dich qu'o sembla. Coma auriái poscut, entre qu'es tot escàs s'arribave a manjar un còp per jorn. Ai pas res demandat nimai res promés a quau que siague. E quau es que m'es vengut quèrre ?

Lo Rei

De tot biais, vòle la Reina. Que m'as enganat. L'Aucèl val pas. La Reina val. La Reina pòt tornar rendre auçada e onor a la corona. Lo País sap pas encara. Aurà pas lo temps de saupre. La Reina tornada, lo Reinatge tòrna prene son unitat e sa fòrça. Lo pilar dau Pòble. Lo Pòble s'i apielarà. Donc me cal prene la Reina.

Lo mercand

20

¹ respiech ; respècte.

La Reina sap çò que n'es. E per de que l'ai demandada. Ai pas res a i rescondre. Nimai ela a ieu. Solament, aquò es ela qu'es mèstra de sa libertat. E non pas ieu. Se vòl tornar au Palais, vese pas çò que podriái faire per l'empachar.

La Reina

Te fariá pas res que men'ane ?...

Lo mercand

Ma sentida es dins l'ombra de mon còr. Estarà muda. E l'ausisses pasmens.

Lo Rei

Los afars dau País me sònnan. Me cal entornar lèu. Mas tornarai pas qu'amb la Reina.

La Reina

Emai se a la Reina li agrada mai l'ombra d'un roire a tot l'endaurat d'un Palais ?...

Lo Rei

Vese que me siái pas fach comprene coma cal. M'o perdonaretz... Lo tròp d'idèias engarafatal'embuc. Per voler anar tròp rete²¹... se cal arrestar a mièg-camin...

Lo mercand

Aicí, i a pas ges de relòtge... I podètz anar a vòstre aiset...

La Reina (trufarèla)

... Vos podètz assetar... La mossa es pas de seda... o sabèm ben. Mas aquò es pron mofle...

Lo Rei

Per çò qu'ai a vos dire, pòde demorar drech. Serà pas tan long.

E d'en primièr, vos o cal saupre : vos vòle pas desseparar : vendretz totes dos. A la Cort. E, se la Cort vos desagrada, aurètz lo Castèl de la Seuva. I serètz servits, noirits, caufats, vestits. E, tot plaser que ne vos vendrà l'enveja, auret pas qu'a lo dire per lo téner. Liures de venir e d'anar.

La Reina

Ont ?...

Lo Rei

En pertot... franc de s'anar rescondre a l'autre cap dau mond...

La Reina

Qu'aquò seriá, per vòstre agach, una mena de fugida.

21

¹ redde ; regde.

Lo Rei

Mon amistat, per pas o melhor dire, vos vòl a mon entorn.

Lo mercand

Presonièrs, donc ?

Lo Rei

Ni mai ni mens qu'o siái ieu, de mon Pòble e de mon reiaume.

La Reina

Presonièrs... de tot biais. Ne siatz d'acòrdi !...

Lo Rei

Quau l'es pas ? Quau es, cada jorn, cada minuta, liure de s'anar espacejar sus las sèt mars e los cinc monds ? En fòra, benlèu, d'un mercand de gàbias, sabe pas mestièr que siague pas, per quauque biais, una cadena. Lo pegòt, lo sastre, lo mèstre d'escòla, lo mètge, lo notari, lo capelan, son totes ligats a son ròdol e a son perfach. Son pas que misèria los mestièrs d'aqueles que rabalan sas grollas sus la tèrra, vièlhs cardons derrabats que lo vent acotís sens relambi : estamaires, pelhaïres, orsalhièrs, agusaires de cotèls...

La Reina

... mercands de gàbias...

Lo Rei

Vos o fau pas dire, parlant per respèt²²... Mas i a mai encara e i cal somiar abans de dire. Quau es qu'es liure de sortir de sa pèl ?... De daissar çò qu'es, o que se crei d'èstre, e que, de lònca, l'infècta, per venir un autre, tot nòu, tot clar, tot trelusent d'èstrange. Un autre que remira, dau fons de sa saca de pèl, coma los mòrts, de son cròs, pòdon espïar, de luònh, amb un agach atalentat d'enveja, los joves que son reis. Un autre que serà pas jamai....

La Reina

Rei siás. E ieu n'ai ges d'enveja.

Lo Rei

Benlèu per que siás estada Reina...

La Reina

Una Reina es çò qu'un Rei la fai.

Lo Rei

Seràs sauva de tota corona.

22

¹ respïèch ; respècte.

La Reina

Saique... Mas per tan granda que siague, una gàbia demòra totjorn una gàbia...

Lo Rei

Lo mond tot, alara, es una gàbia... La ploja tanben, a la cara d'una gàbia. E degús, pasmens, la sona pas jamai antau. (*Au mercand*) Tu que sabes çò qu'es, francament, digame se te sentiríás tan presonièr entre que seriás coma un Senhor sus sas tèrras, sas seuvas, sas caças e son castèl de las cent cambras. Sens la cadena dau lagui de cada jorn per los òmes totes : lo pan, la carn, la pecunha, la familha, los dròlles, las talhas. E ne passe.

Lo mercand

Èstre liure, Monsénher, aquò's èstre sauve de la dependéncia d'un autre... Quau que siague.

Lo Rei

Aquò depend. I a d'òmes que se sabon retene de portar tot pes sus l'autre.

La Reina

Ié basta de se lo sentir a pòrt de man...

Lo Rei (après un temps)

... Voldriái saupre lo mond que vos caldriá²³... E ont es que s'atroba, entre quanas estèlas, quanas ensenhas au fins fons de la nuèch... que lo posquèsse agandir per vos i alestir un doç recaptador.

La Reina

Es pas de besonh d'anar tan luònh. Las raras d'aquel mond son pas que vòstre oblit.

Lo Rei

S'èra pas que de ieu, demorariái pas una minuta de mai. Mas de çò que se tracha, es de la Patz dau mond. La Patz ?... Sabètz pas çò qu'es ?... o volètz pas saupre ? Lo bonur das pòbles de la tèrra ? Aquò vos ditz pas res ?

La Reina

Quante bonur ?... A quel das pòbles, o lo d'un Mèstre das pòbles tots ?

Lo Rei

Mas quau es que vos ensenguèt ? Amb aquel èime que sap pas veire, de tota causa, que lo mau. E se sap ben que lo mau es au ben çò que la nuèch es au jorn. E qu'un vai pas jamai sens l'autre. E que s'i cal faire. L'ongla e la carn. L'adret e l'ubac. E ne podriam nommar cent mila. A de que serviríá ?

23

¹ calriá

La Reina

A res. Volèm pas res. Qu'èstre liures. Sauves. De vos coma das autres...

Lo Rei (au mercand)

Mas tu... Que siás òme. E donc de rason. Fai-ié comprene. Fai-ié veire lo camin bon. Que los pòbles son dins l'espèra... dins l'anciá de son deman, e das demans totes que seguiràn... Que ne pòdon pas pus. De laguis, de patiment, de lagremas, de dòus... d'enfants perduts rodejant dins las restanças de son ostau... de vièlhs rabalant tot escàs un pè davant l'autre suls camins que menan pas enluòc...

Lo mercand

E aquí, subran que tot lo pes dau mond se me ven amolonar sus l'esquina. Coma se las gàbias bastavan pas. E perdequé ieu ?... Seriái vengut lo mèstre de la patz e de la guèrra. Ai bèl a remirar dins mas paumas, i vese pas l'esplech, la clau qu'embarra la feruna de la desolacion, o que la deslarga sus l'umanitat... Vese pas ges de clau...

Lo Rei

Fagues pas l'innocent. Sabes melhor que quau que siague çò que n'es. La clau es pas de fèrre. Es de carn e de plumas. E ne pòdes faire çò que vòls.

Lo mercand

Aquò es vos que l'avètz, s'es antau çò que sonatz « una clau »... E non pas ieu.

La Reina

L'Aucèl, de tot biaiss, s'es d'el que parlatz, n'a pas jamai fach que de son sicap.

Lo Rei

Amb vos fai marmanda. Es donc qu'es de vos sols que pòt venir la patz o la guèrra.

Lo mercand

Vos o plai a dire... Ne siái pas tan segur. E coma fariái per ensajar, s'aquò's vos que gardatz l'Aucèl...

Lo Rei

L'Aucèl es lo mejan sol que me demòra de vos gardar. E vos lo sol mejan d'o faire obrar per lo ben das òmes.

La Reina

Aquel ben es lo dau Mèstre dau mond, que l'Aucèl, a çò que cresètz, sembla, fariá de vos. E de qu'es que seriam, nautres, un còp impausada au mond aquela mestrança, de cara a un òme qu'auriá, solet, los poders d'un dieu ? E qu'un còp dieu, de qu'es que l'empachariá de torcir lo còl a l'Aucèl per qu'i posque pas levar çò qu'i auriá bailat. E demorar antau sauve de tot lagui. E nautres, aquí, dins sa man, coma dos aucèlons, segurs de se veire espotir entre sos dets de fèrre... Aquí lo nòstre avenir... Tan clar sus deman coma una ensenja sus los gorgs de la nuòch.

Lo Rei

De qu'anatz me cantejar ? ! Quante baujum !!! Entre qu'es de patz e de guèrra que se maina ! (*au mercand*) Mas tu... per veire... diga-ié. Siás pas d'acòrdi per me seguir ?

Lo mercand (*Après un temps e un agach a la Reina*)

Un galant seguís totjorn sa Reina... Ont qu'ane... e s'o vòu ben...

La Reina

E coma que ne vire...

Lo Rei

Aquí tot dich !... L'aurètz volgut !E saique cresètz, innocents que siatz, qu'avètz lo drech, paure parelh perdut dins las fangas de la desirança bestiala, de faire balanç a la patz de centenats de milions d'òmes que vòlon pas que viure, tan coma vos, aimar, tan coma vos, e que vos fai pas res de los escampar de sos ostaus per camins en longs seguïts, liurats a las bombas, au fuòc, a la fam, a la misèria e a la mòrt !

La Reina

Per qu'o disètz antau, belèu qu'o caldriá creire !...

Lo Rei

Creire o pas, avètz passat l'òsca ! L'ora ven que la benvolença, aquel lach, quand tròp espèra, vira a l'agre. Que la bèla nívol negreja d'un còp e ven auratge. L'auretz volgut...

La Reina (*pausadament*)

De qu'anatz faire ?

Lo Rei

Es encara temps de retene l'ulhauç.

La Reina

Ges d'ulhauç me farà pas cambiar.

Lo Rei (*au mercand*)

E tu ?

Lo mercand

La daissarai pas sola de cara au tròn...

Lo Rei (*se pica los ponhs*)

Va plan ! Va plan ! Va plan ! Ai tot dich... La paraula vai passar a la fòrça. Serètz lèu plegats !

(*Lo mercand fai un pas cap a la Reina qu'ela tanben se sarra d'el*)

Lo Rei

Boleguètz pas ! Cada bertàs²⁴ recapta un gonhafièr, vestit de verd e d'ombra...

Lo mercand

Aquò's novèl. Abans, cada bertàs²⁵ recaptava un rossinhòu.

Lo Rei

Los mieus ne sabon faire cantar d'autres !

La Reina

Res taparà pas jamai la votz dau rossinhòu.

Lo Rei

Ò ! que si !... que si !... que si !... Lo Poder dau Rei es sens bolièiras !

L'Aucèl blanc

Ò ! que si ! que si ! que si !

Lo Rei

De qué ?

L'Aucèl blanc

Dise que lo poder dau Rei ten sas bolièras.

Lo Rei

Ont ?

L'Aucèl blanc

A las tres mans de l'expandi... Dins los signes coma d'ensenas que pòde traire tan dins lo cèl coma a l'entorn d'un Rei, tan poderós que siague...

Lo Rei

Dise de non !

L'Aucèl blanc

... Tan qu'alentorn d'un gonhafièr, per tant alobatit que siague.

Lo Rei

Ai ma garda, que, davant, t'aurà espotit coma una figa.

24

¹ bartàs

25

¹ id.

L'Aucèl blanc

Pecaire !

Tos gonhafièrs, ne farai de cogorlas,
De ta corona d'aur, un ceucle de barrieu,
De sos cairèus, de palha au cuèu per las cigalas...

Lo Rei (*alexandrin* :)

Ieu !... En un virar d'uòlh, te torcisse lo còl !...

L'Aucèl blanc

Paure de tu, grand Rei ! De ton Poder... "me'n chautè coma un peis se'n chautè d'una pruna"... De tu, bèl Rei dau ventre arredonit²⁶, de tu farai una baudufa, una gròssa baudufa, tibada coma ta panolha, e viraràs, viraràs, viraràs d'aquí la fin das temps. Una baudufa que ten pas drecha que lo temps que la fan virar jos la foetada das eveniments. Creses de los mestrejjar, e ne siás pas que, vira-virador, lo testimòni rodejant. Coma lo gal dau campanal que se tiba de creire qu'es el que comanda au vent. E lo vent se ne ritz e lo fai anar e revirar e gingolar de nuòchadas, sus son agulha de rovilh. D'aquí la fin das temps, Rei, la fin das temps, la fin das temps.

Lo Rei

Te vau espotir !

L'Aucèl blanc

Ensaia !

Lo Rei

(Fai un pas e recuola, mandant la man au front coma se veniá de se tustar contra una paret) *A cridat, puòdi, a la garda :*

Arrapatz-o !

(Aquí comença lo brande mut das gonhafièrs a l'entorn de la gàbia. Pas mai que lo Rei pòdon pas trespasar un ceucle que se veï pas, mas qu'es per eles, una muralha de pèira o de fèrre ont, un après l'autre, se venon assucar. Escampats au sòu, se tornan levar e lo brande s'esperlonga, mut, sens musica, coregrafia trufarèla au còp, e pietadosa, mas que cal levar de tot azard. A la fin, a fòrça de s'assucar contra la paret masca que degús veï pas, son totes expandits au sòu. Entre que lo Rei, moquet, mut de ràbia, estofat per las paraulas eniradas qu'i pòdon pas passar pel gargatet, ven coma una aubergina e braceja dins l'aire, de tota man, coma un òme a la mar, a mand de se negar)

L'Aucèl blanc

As ensajat. Tos bèls gonhafièrs son tan de pelhas escampadas. Ont es ton bèl poder ? Te cal prene alen. E espiar las causas. Coma son.

(au mercand e a la Reina)

Per apasimar tota causa, per tornar a çò qu'èra, davans...

26

¹ arredonit

Lo Rei

Coma, davans ?...

L'Aucèl blanc

Coma davans. L'ai dich. Coma davans. Mas es de dire qu'aquel davans serà daissat a l'agrat de cadun.

La Reina

Coma ?

L'Aucèl blanc

Coma aquò i agradarà. Podrà prene l'endavans tot. E i bastarà d'o voler per qu'au mens a son agach, las causas siaguèsson coma èran, de tot.

La Reina

E se vòl pas.

L'Aucèl blanc

Se vòl pas, i aurà pas qu'una part de davans. E la part bona, a el, i serà bailada.

Lo Rei

Mas çò qu'es vertadièr per un, deu tanben l'èstre per l'autre...

L'Aucèl blanc

Çò que val, es çò que cadun vei, vòle dire : crei. E basta...

Adonc, per esbeure tota escòrna e tota deca, per tornar a cadun tot son ben, per que la patz tornarmai davale sus vautres, tan que siàtz, vau dire las paraulas d'encant, la canta emmascada, lo dire secret que, per o demorar, se deu dire dins lo parlar dau masc : vos cal donc pas estonar d'i entendre pas res. E me faretz la gràcia de reconóisser qu'au mens lo mond de l'encant es onèste : quand ditz de paraulas que degús non pòt pas entendre, o fai en lenga desconeguda. Entre qu'aquò's cada jorn que lo mond desencantat, el, fai lo semblant de se daissar comprene, quand, fin finala, çò que dison vòl pas res dire. E o sap plan.

Lo Rei

De qu'es aquela lenga desconeguda ?

L'Aucèl blanc

Lo parlar das encantaires, mascs, embelinaires, fachinièrs, grimauds e autres armatièrs e saganas.

Lo Rei

Son tant encara a la poder entendre ?

L'Aucèl blanc

Se fan clars. Me caldriá de bòtas de cent lègas per ne trobar un dins tot l'espandi de l'empèri.

Lo Rei

E siàtz tan segur qu'una altra lenga auriá pas poscut melhor faire ?

L'Aucèl blanc

Ai balançat un temps a i parlar una altra lenga, a ras de morir. Sens aver de besonh de levar las bòtas.

Lo mercand

E coma faràs, après ?

L'Aucèl blanc

Après, i a lo silenci e la nuòch. Mas la nuòch rescond tan de causas...

Antau, de còps qu'i a, aquí qu'una paraula se despèrta au desèrt, un resson !... rebombèl e testard... Inacabable e reguèrgue, coma lo cant, totjorn, au fins fons de la seuva, dau cocut...

(s'ausís tres còps la pèrta d'aur.)

Aquí. Silenci per lo dich de l'encant secret. Qu'après, cadun serà coma èra, davant. Enfin... a despart d'aqueles qu'o vòlon pas. Lo mond de l'encant es tanben aquel de la libertat.

(Coma a l'acte primièr, giscla de l'ombra un bèl cap-de-jovent cargat de las plumas de L'aucèl blanc. E parla)

Lo cap-de-jovent

Aglòu destic cai l'olimerina
Midós, ufir e palid e glapós.
Cali dolipori, cali mador,
pâli samar, cinamorè rina !...

Ô démeri palimori englofa,
lofu, daimú, rinul upsicala.
Umirocal ampa loca docsis
Pulverina glossina palpalis.

Sol, sun e sonn, éli !éli !éli !
E mon e nula e rida ecatombé !
Dania l'ambra ibarifela a ré !
Sanoncó malafarda arabeli...

E di cratele enfenice salir !

(L'Aucèl blanc aviá pas dich quatre vèrses que lo jorn s'entenebrissiá. Un mena de nèbla a lèu tot escafát. Sol, demora, empargat d'una teuna claror, l'Aucèl dins sa dicha. L'escur s'esperlonga encara un brieu, passat lo darrièr vèrs. Puòi, a bèles paucs, torna la claror. Lo mercand de gàbias, sol, expandit au sòu, espia de pertot, coma sortit tot escàs de sòmi. Enauça un pauc la tèsta, s'assetá. Vei, enfin, au sòu, la gàbia, reversada, pòrta dubèrta. L'espia longament, davant de l'arrapar. La vira e la revira. Barbotís paraulas escuras. E puòi, d'una, se torna expandir, se vira sul costat, e tornarmai s'entredormís.

Bombís subran, de darrièr l'arbre, un bèl jove, de la mena e dau biais dançarèl, que, d'un grand torn de capelada, amb son capelet cargat de plumas blancas, se clina, de fons, davant lo mond e ié parla :)

L'Aucèl blanc

Agètz pas lagui !... Me presente : siái l'èime de l'Aucèl blanc. De còps que i a, quand lo mond son d'elèit e valon lo còp, coma aquò's lo cas de vèspre, me daissa gisclar d'el per bombir sus lo sòu e me faire las cambas en cabiròlas, e cridar mon dire, tan coma vòle. Que son dedins, emai siague de tot blanc defòra, es pas totjorn galòi, emai qu'es, de còps, estequit... emai... o diretz pas, au mens, mai tenebrós qu'una bauma.

Alara, pensatz se me fasètz plaser de plan voler m'escotar. Qu'auquò es mon dimenge... E n'ai, après, per au mens una setmanada per tornarmai espelir... emai encara... se lo mond que vendràn son coma vos, vòle dire coma cal. Amb vos, rai, se vei que siatz dau mond de la nauta. Que ritz e plora quand cal. Aquí ont i prusís... Que sabon çò qu'es lo teatre, e çò qu'es un aucèl masc. E que los desrenga pas de veire parlar l'upèga, lo corbatàs emai l'auriòu.

Per de que, sabètz, n'i a que son refastinhoses de fons. E dison : « Aquò's pas verai. S'es pas jamai ausit parlar l'upèga, ni lo corbatàs, nimai l'auriòu ». Sens s'avisar que, se los an pas ausits, aquò's eles que son sordanhas. Que vos o cal saupre, emai o sabètz ben, las bèstias, totas, parlan. Emai l'òme. E val melhor las escotar. Qu'an sovent mai d'èime que tan que sabe.

Lo sordanha s'embarra. Coma ausís res a son entorn, crei que i a pas res. E, tot solet, se fai un mond estequit, estrechon, sarrat, lo d'una sarda en son òli, dins son pichòt ostalet de fèrre blanc. S'acontenta de sa vida menuda de cagaraula qu'es, per el, tot l'univèrs. Sas gauges son menimosas, son cèl escur, son passat delembrat, son avenir tant escur, el atanben, que cèrca pas jamai a lo faire parlar, son present, de pichòt bonur tebés. Ont la sola espèra que lusís, pallinèla, es aquela de sa finida. Tant escura, tant estrecha, que lo cròs esperat. Tan neblada coma la nuòch e l'oblit. Ont s'amerita de s'anar negar. Qu'es pas que negacion.

Aquò's pas per eles que jogam. Mas per aqueles qu'an servat l'èime de mainatge, l'uòlh viu e la gaunha fresca, l'ausidor plan agusat. Per los que son agach calha pas la nuòch en paret de plomb. E que sabon i endevinhar tot çò que s'i rescond. Emai mai.

Per aqueles, elegits de tota lutz, que pòdon anar tot drech dins la comba perduda, ont, jot los euses, los avausse e las èrbas nautas, s'amaga la Ròsa bengalina. Per eles, tota la pena nòstra, tot l'estrambòrd, lo cant, l'encant, que dau ventre tan coma dau còr nos ven. E qu'i volèm servir, coma en cristal, lo vin melhor, lo vin erbat, lo vin de sòmi de l'amistat.

Aquí.

E, se vos demandan, ara, quau es aquel que se ditz l'èime d'un aucèl, e per quau se pren per nos venir assucar de sas jacadas, i diretz, coma siatz onèstes, i diretz, pausadament que los cal pas escarnir, per i daissar lo temps de s'i faire, e de comprene, e de s'i acostumar, i dirètz qu'a plan rason, lo jovent encantat, a rason lo sauta-en-banca, quand te ven mormorejar a l'ausidor de cadun, e cadun deu plan l'entendre : « Siái pas la masqueta d'un masc, siái pas una trèva de nuòch, siái pas l'ombra d'un trace de comedian que vos ven barbotir son dire, sens i somiar. Siái pas res de tot aiçò. Que çò que siái es ben plan outra causa. Çò que siái, vos o vau fisar. E après, bèla finida !

Siái un e cent.

Mas çò subretot que siái... Escotatz plan :

Siái la vertat e la libertat.

Siái la poesia, sauva de tota cadena.

Siái l'amor qu'a pas qu'el coma Lei...

Siái dau mond e de la vida l'etèrna joventut. »

E plan vos salude !

06.08.83